LAKEWOOD DAF YOMI

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ
ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חייםווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר׳ יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש
לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

LAKEWOODDAFYOMI.COM

[א]אמר רבא [א]מת ביום טוב ראשון יתעסקו בו עממים (א) [ב]מת ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל ואפילו בשני ימים טובים של ר"ה מה שאין כן בביצה נהרדעי אמרי אף בביצה דמה דעתיך דלמא מעברי ליה לאלול הא אמר רב חיננא בר כהנא אמר רב [ב]מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר אמר מר זוטרא לא אמרן אלא דאשתהי אבל לא אשתהי משהינן ליה רב אשי אמר [ג]אע"ג דלא אשתהי נמי לא משהינן ליה מ"ט יום טוב שני לגבי מת כחול שוויה רבנן [ד]אפילו למיגז[א] ליה גלימא ולמיגז ליה אסא אמר רבינא והאידנא דאיכא חברי חיישינן רבינא הוה יתיב קמיה דרב (אסי[ב]) בשני ימים טובים של ראש השנה חזייה דהוה עציב אמר ליה אמאי עציב מר א"ל דלא אותיבי עירובי תבשילין אמר ליה ולותיב מר האידנא מי לא [ג]אמר רבא [ה]מניח אדם עירובי תבשילין מיו"ט לחבירו ומתנה אמר ליה [ו]אימר דאמר רבא בשני ימים טובים של גליות בשני ימים טובים של ראש השנה מי אמר והא [ד]אמרי נהרדעי אף ביצה מותרת אמר ליה רב מרדכי בפירוש אמר לי מר דלא סבר להא דנהרדעי. איתמר [ה]אפרוח שנולד ביום טוב רב אמר אסור ושמואל ואיתימא ר' יוחנן אמר מותר רב אמר אסור מוקצה הוא ושמואל ואיתימא ר' יוחנן אמר מותר הואיל ומתיר עצמו בשחיטה אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב וכי מה בין זה לעגל שנולד ביום טוב אמר להו הואיל ומוכן אגב אמו בשחיטה ומה בין זה [ז]לעגל שנולד מן הטרפה [ו]שתיק רב אמר רבה ואיתימא רב יוסף מ"ט [ו]שתיק רב לימא להו הואיל ומוכן אגב אמו לכלבים אמר ליה אביי

השתא

אמר רבא מת בי"ט ראשון כו'. מת המוטל לקבור אם י"ט ראשון הוא וכו': משא"כ בביצה. לענין ביצה לא הקלו בי"ט שני דראש השנה להשוות לשל גליות דאלו ר"ה נולדה בזה אסורה בזה: אף בביצה. נולדה בזה מותרת בזה: דמאי דעתיך. לאסרה בשני לרחוקי' מנ"ד: דילמא מעברי ליה לאלול. כתקנה הראשונה למנות מיום שני ולעשות שני ימים כגון שלא באו עד יום שלשים ואחד[ג]: מימות עזרא ואילך וכו'. ואע"פ שתקנו לא אירע שבאו עדים מן המנחה ולמעלה חוץ מאותה הפעם ועדיין[ד] לא נתקנה. האי דנקט מימות עזרא משום דבימיו עברוהו דכתיב בעזרא (נחמיה ח) וביום השני ובראש השנה משתעי: לא אמרן. דיתעסקו בו ישראל: אלא דאשתהי. ומתירא שלא יסריח: אסא. הדס היו מניחין על מטת[ה] מת לכבודו: דאיכא חברי. אומה רשעה שהיו בימי פרסיים וכופין את ישראל לעשות מלאכתן ובי"ט היו נדחין מהן ע"י שאומרים להם י"ט הוא ואם יראו אותם מקברין מתיהם יכופו אותם למלאכה[ו]. והאי גלימא דאמרינן לעיל אינו צורך המת שהרי יש לו תכריכין אחרים כל צרכו שאם צריך לו מאי אפילו דקאמר הא אמרינן בי"ט שני יתעסקו בו ישראל ועסק זה הלינת קברו וחתוך תכריכין הלכך על כרחך בגלימא שאינו צריך לו איירי דומיא דאסא דשרי למגזייה וקמ"ל דאע"ג דטרחא דלא צריך הוא אלא משום כבודו עושין לו יותר מדאי מותר לעשות לו כיון דלגבי מת כחול שויוה רבנן: חזייה. רבינא לרב אשי דהוה עציב: ה"ג אמאי עציב מר: א"ל דלא אותיבי ערובי תבשילין. לא הושבתי כלומר לא הכנתי לי ערובי תבשילין לאפות ולבשל מי"ט לשבת דתנן לקמן (דף טו:) עושה אדם תבשיל מערב י"ט לשם ערוב: האידנא. בי"ט ראשון והוא חמישי בשבת ועל תנאי הוא אומר אם היום הוא חול ולמחר קדש יהא ערוב ואם היום קדש ולמחר חול איני צריך לכך: מי אמר. והרי הם כיום ארוך ושניהם קדש: א"ל רב מרדכי. לרבינא מנהרדעי לא תותביה למר בפירוש שמיע ליה[ז] מיניה דלא סבר לנהרדעי. רב מרדכי תלמידו של רב אשי היה כדאמרינן בסוטה (דף מו:) גבי לויה לרבו עד פרסה רב מרדכי אלויה לרב אשי כו': הואיל ומתיר עצמו. בלידתו להיות נשחט מה שלא היה לפני לידתו אף[ח] מוקצה התיר את עצמו בלידתו דמגו דאתקן להא אתקן להא: לעגל שנולד בי"ט. דתניא לקמן[י] שמותר בו ביום לדברי הכל: מוכן אגב אמו. בעודו בתוך מעיה אם נשחטה האם היה נאכל: הטרפה. בנה אסור אם נמצא בתוכה[א] דעובר ירך אמו הוא הואיל ובשחיטת אמו אתה בא לאכלו וכי נולד בי"ט מן הטרפה ליכא למימר הואיל ומוכן אגב אמו ואפ"ה בשחיטת עצמו מותר לשחטו ולאכלו דלא אשכחן מאן דאסיר: לכלבים. דבין השמשות היתה אמו עומדת לכך אבל אפרוח שבקליפה אינו עומד לאכילת כלבים ואף[ט] לא היה ראוי הלכך נולד הוא:

מוכן

מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר. וא"ת והאמרינן בערובין (דף לט. ושם) דרבי יוסי אוסר הביצה שנולדה [בראשון ביום(ו)] השני וא"כ היכי פליגי נהרדעי אר' יוסי שהוא תנא י"ל(ז) דלרבי יוסי אסור אי אתרמי ונהרדעי אמרי דלא אתרמי:

יום טוב שני לגבי מת כחול שוויה רבנן אפילו למיגז ליה גלימא ואפילו למיגז ליה אסא. ותימה דבמועד קטן (דף ח: ושם) אמרינן אין חופרין כוכין במועד והכא משמע דאין זו מלאכה וי"ל כפי' ר"ת דפירש שהיו רגילין לחפור הרבה ביחד כדי שיהיו מזומנות כשיבאו מתים ועל זה קאמר דאין חופרין במועד לצורך אחר המועד: **והאידנא** דאיכא חברי חיישינן. פרש"י שכופין לישראל לעשות מלאכה וכשהוא י"ט מניחין אותם ואם היו רואין שיקברו מתיהם יכופו אותם לעשות מלאכה והשתא בזמן הזה שאין חברי מותר ואין לומר שצריך מנין אחר להתירו דכיון דזה הטעם משום חששא ועברה החששא עבר הטעם וה"נ אמרינן(ח) גבי מים מגולין דאסורין שמא נחש שתה מהן(ט) ועכשיו שאין נחשים מצויין בינינו אנו שותין מהן אפילו לכתחילה אע"פ שהוא דבר שבמנין ומ"מ ר"ת היה אוסר ומעשה היה במלאו"ן שמת אדם אחד בי"ט שני ורצו להתעסק בו לקברו וגער בהן ר"ת ושלח להם בני בשכר אין בני תורה ואתם בני תורה כדאיתא בשבת (דף קלט: ושם) שלא לקבור מת בי"ט שני משום דלאו בני תורה נינהו ואתי לזלזולי ביה אבל הר"י אמר דאין זה דמיון דהא לענין הרבה דברים אשכחנא דאינן[כ] בני תורה כדאי' ביבמות (דף מו. ושם) חזנהו דקא אכלי תורמוס דשלקי נכרים ואסר להם ופרכינן והא נאכל כמו שהוא חי[ל] וכל שהוא נאכל כמו שהוא חי אין בו משום בשולי נכרים ומשני שלא היו בני תורה ואנו אין אנו חוששין בדבר זה דקיימא לן דכל שהוא נאכל כמו שהוא חי אין בו משום בשולי נכרים והר"ר יחיאל אומר דלא דמי דשאני הכא דבצנעה הוא אוכל בביתו ולא חוששא מלתא אבל לקבור מתים בפרהסיא חוששא מלתא ואין נכון להתיר ועוד אמר רבינו תם דבזמן הזה נמי יש יהודים שהן משועבדים למלכות לעשות מלאכה כגון לקבל המס ולהתעסק בצרכיהם הלכך אם יראו שיתעסקו לעשות מלאכה במת יכופו אותם לעשות מלאכה למלכות:

אפרוח שנולד בי"ט וכו'. נראה לומר דאתרמי שנפתחו עיניו היום דאי לא נפתחו עיניו ק"ל(י) דאפילו בחול אסור:

הואיל ומתיר עצמו בשחיטה. פירש רש"י מתיר עצמו בלידתו להיות נשחט אבל קודם לידתו היה אסור וכיון דאתקן לשחיטה אתקן נמי לענין מוקצה ותימה למה להו לשמואל ור' יוחנן הך טעמא תיפוק ליה משום דלית להו מוקצה כדאמרינן פרק מי שהחשיך (שבת דף קנו:) דשמואל וזעירי ור' יוחנן כר' שמעון סבירא להו וי"ל דהכא קאמר טעמא אפילו לרבי יהודה דאית ליה מוקצה שרי מהאי טעמא ולכך צריך האי טעמא אי נמי איצטריך אפילו לרבי שמעון דלית ליה מוקצה למודה בהאי מוקצה דהכא דהוי כגרוגרות ולמוקצין(כ) [ב] והכי מוכח בשבת (דף מה:): **וכי** מה בין זה לעגל שנולד מן הטרפה. דהתם לא מצי למימר הואיל ומוכן אגב אמו דהא אמו טרפה והוא מותר ותימה והא מוכן הוא דאמרינן בחולין (דף עה.) דבן פקועה ניתר בארבעה סימנין בשחיטת אמו או בדידיה ואם כן יכול להושיט ידו במעי אמו וישחטנו ויהיה מוכן כהאי גוונא וי"ל דקאמר גמרא אליבא דרבי אושעיא דקמבעיא ליה התם בחולין (דף עד.) אם ניתר בן פקועה בארבעה סימנין אי נמי י"ל הואיל ולכתחילה אין לו לשחטו כי האי גוונא שאינו יכול לראות מידי דהוה אשוחט בלילה (שם דף יג:) דאסור לכתחילה לא מיקרי מוכן ועוד יש לומר דהתם מיירי דאירע שכלו לו חדשיו(ל) והכא מיירי בלא כלו לו חדשיו עד היום וא"כ לא הוי מוכן היום הואיל ובין השמשות לא הוה חזי:

השתא

מסורת הש"ס עם הוספות

א) לקמן כב. שבת קלט: עיין תוס' ב"ק פא. סוד"ה אומר, ב) לקמן כב: ר"ה יט: לב., ג) לקמן יז., ד) [לקמן כב:], ה) [עי' תוספ' ב"ב סב. ד"ה ומודה], ו) עמוד ב. ופני יהושע כתב דהוא לקמן בברייתא דף כו: דקתני ושוין שאם נולד הוא ומומו עמו שזה מן המוכן עיי"ש, ז) עיין לעיל ה. תוד"ה הא, ח) תרומות פ"ח מ"ד ועיין תוס' חולין קז: ד"ה התם, ט) ע"ז דף ל., י) לקמן עמוד ב עיי"ש, כ) לקמן מ:, ל) שבת קלו ע"א.

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' עממים ביו"ט שני כנ"ל ותיבת מת נמחק:

◆

גליון הש"ס

גמ' אפרוח שנולד ביו"ט. עי' תוי"ט פרק ד' משנה ב' לעדיות: שם שתיק רב. וכן לקמן דף לו ע"ב סוכה דף ז ע"א וש"נ:

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] רש"י ד"ה הטרפה וכו' דעובר ירך אמו הוא. נ"ב ר"ל לענין זה הוי עובר ירך אמו דלא ניתר בשחיטת אמו דטרפה היא אבל בנולד מן הטרפה אדרבה לאו ירך אמו הוא ומותר בשחיטת עצמו כדקיי"ל בי"ד ס"ס ע"ט וכמ"ש תוס' סנהדרין דף פ ע"ב ד"ה עובר וכו' יעוש"ה ודו"ק: ב] תוס' ד"ה הואיל [illegible] והכי מוכח בשבת. נ"ב דף מה ע"ב בתוס' ד"ה אית ביה בילא אפרוח יעוש"ה:

◆

הגהות וציונים

א] [למיגד פי' לחתוך וי"א לתפור. ערוך] (גליון): ב] [אשי כצ"ל וכ"ה ברי"ף והרא"ש] (גליון) וכ"ה ברש"י ד"ה חזייה ובדפו"ר ועיין רש"ש: ג] עיין מהר"ם שמגיה כגון שלא באו העדים עד לאחר מנחה עיי"ש ובמהרש"א: ד] צ"ל שעדיין (באה"מ): ה] בכת"י מטה של מת לכבודו: ו] בכת"י נוסף אחרת: ז] בכת"י שמיע לי: ח] בכת"י נוסף מאיסור מוקצה מתיר את עצמו: ט] ס"א ואף לאדם לא: י] נוסף ע"פ המהרש"ל: כ] צ"ל דאנן (דפו"ר חכ"מ דבש תמר): ל] לפנינו הגירסא "והא תורמוס אינו נאכל כמות שהוא חי" עיי"ש:

עין משפט נר מצוה

לח א מיי' פ"א מהלכות י"ט הלכה כג סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקו סעיף ב וסי' תקכו סעיף א:

לט ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

מ ג ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' א וסעיף ד:

מא ה ו מיי' פ"ו מהל' יו"ט הלכה יא יג סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקכז סעיף כב:

מב ז מיי' פ"ה מהלכות מא"ס הלכה טו טוש"ע י"ד סי' יג סעיף ג [וסי' עט סעיף ג]:

◆

רבינו חננאל

ולגבי מת אע"ג דמת ביו"ט שני דלא אישתהי כלל לא משהינן ליה דקיי"ל כרב אשי דהוא בתרא דאמר יו"ט שני לגבי מת כחול שווייה רבנן. ואפילו ביו"ט שני של ר"ה. **אמר רבינא והאידנא דאיכא חברי.** שאומרים לישראל כיון שאתם קוברים המת שלכם תקברו המת שלנו ביו"ט שלכם חיישינן ומשהינן למחר. **והאי דאמר מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר.** שמעינן מינה מכלל דבימות עזרא עיברוהו מנהני מילי שנאמר ויגע החדש השביעי (וכל) [ובני] ישראל בעריהן. א) **ולגבי עירובי תבשילין מניח אדם** מיו"ט הראשון שחל פסח או סוכות חמישי וששי בשבת מניח עירובו ביום חמישי ואומר אם היום יו"ט מחר חול הוא ומותר לבשל לשבת בלא עירוב ואם יום ששי (כגון) הוא יו"ט היום הוא עיו"ט והריני מערב מעיו"ט והני מילי בב' יו"ט של גליות אבל בב' יו"ט של ר"ה לא. **אפרוח שנולד ביו"ט.** רב אסר כי מוקצה הוא אבל עגל שנולד ביו"ט מותר שהיה מוכן מאתמול על גב אמו שהפרה מוכנת היא. ובלבד בידוע שכלו לו חדשיו ואם אינו ידוע אסור עד שמונה ימים ואפילו בחול. ומפורש בפרק ר' אליעזר במס' שבת.

חשק שלמה על רבינו חננאל

א) עי' היטב תוס' ר"ה דף יט ע"ב ד"ה מימות עזרא ע"ש.

◆

ליקוטי רש"י

מת ביו"ט ראשון כו'. מת שנשתהא כגון שמת בשבת ולמחר היה יו"ט [שבת קלט:]. **מה שאין כן בביצה.** דקדושה אחת הן ולא הקלו בי"ט שני של ר"ה אלא לענין מת בלבד [לקמן כב:]. **מיו"ט לחבירו.** אם נזכר ביו"ט ראשון ואלו שני ימים טובים חמישי וער"ש ומתנה אם היום חול ומחר קדש עירובי עירוב ואם חלוף איני צריך לערב לתבשילין ובתחומין יאמר אם היום חול ומחר קדש עירובי עירוב אם היום קדש אין בדברי כלום ולמחר יאמר כמו כן בשל תחומין ובאותה הפת עצמה דממ"נ הוי עירוב אבל בשל תבשילין אין צריך לשנות ולחזור את תנאו למחר [לקמן יז.].

השתא מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים דתנן [א]מחתכין את הדלועין לפני הבהמה ואת הנבלה לפני הכלבים רבי יהודה אומר אם לא היתה נבלה מערב שבת אסורה לפי שאינה מן המוכן מוכן לכלבים הוי מוכן לאדם אמר ליה [ב]אין מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים דמאי דחזי ליה לאיניש לא שדי ליה לכלבים מוכן לכלבים הוי מוכן לאדם[ג] דדעתיה דאיניש אכל מידי דחזי ליה תניא כותיה דרב תניא כותיה דשמואל ואיתימא ר' יוחנן תניא כותיה דרב [א]עגל שנולד ביו"ט מותר [ב]אפרוח שנולד ביום טוב אסור ומה הפרש בין זה לזה זה מוכן אגב אמו בשחיטה וזה אינו מוכן אגב אמו תניא כותיה דשמואל ואיתימא רבי יוחנן [ד]עגל שנולד ביום טוב מותר [ה]ואפרוח שנולד ביו"ט מותר מאי טעמא זה מוכן אגב אמו וזה מתיר עצמו בשחיטה תנו רבנן אפרוח שנולד ביום טוב אסור [ו]רבי אליעזר בן יעקב אומר [ב] אף בחול אסור לפי שלא נתפתחו עיניו כמאן אזלא הא דתניא[ז] [א]לכל השרץ השורץ על הארץ לרבות אפרוחים שלא נתפתחו עיניהם כמאן כר' אליעזר בן יעקב. אמר רב הונא אמר רב ביצה עם יציאתה נגמרה מאי עם יציאתה נגמרה אילימא עם יציאתה נגמרה ומותרת לאכלה בחלב הא במעי אמה אסורה לאכלה בחלב והתניא [ג]השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן בחלב אלא עם יציאתה נגמרה ומותרת לאכלה ביום טוב הא במעי אמה אסורה לאכלה ביום טוב והא תניא [ח] [ד]השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן ביום טוב וכי תימא קמ"ל בברייתא מאי דלא אשמעינן במתניתין הא נמי תנינא ביצה שנולדה ביו"ט ב"ש אומרים תאכל וב"ה אומרים לא תאכל ועד כאן לא פליגי ב"ש וב"ה אלא בנולדה אבל במעי אמן דברי הכל שריין וכי תימא בית הלל אפילו במעי אמן נמי אסרי והאי דקתני נולדה להודיעך כחן דב"ש דאפילו נולדה נמי שרו אלא הא דתניא השוחט את התרנגולת ומצא בה ביצים גמורות מותרות לאכלן ביום טוב מני לא ב"ש ולא ב"ה אלא עם יציאתה נגמרה ומגדלת אפרוחים במעי אמה אינה מגדלת אפרוחים למאי נפקא מינה למקח וממכר כי ההוא דאמר להו ביעי

דפחיא

מוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים. למאן דלית ליה מוקצה דהא נתנבלה בשבת לר' יהודה אתמול בין השמשות היתה עומדת לאדם וקא חשיב ליה מוקצה (א) בהא[א] לגבי כלבים: אבל מידי דחזי ליה. ועובר שבמעי טרפה ראוי לו לכשיולד הלכך מאתמול דעתיה עלויה אם יולד יאכלנו: לפי שלא נתפתחו עיניו. ואתרבי לאסורא מכל השרץ השורץ על הארץ כדלקמן: עם יציאתה נגמרה. כשיצאה נגמרה ברייתה אבל מקמי הכי לא חשיבא ביצה גמורה ולקמיה מפרש ואזיל למאי הלכתא: לאכלה בחלב. דהשתא הוה ביצה ולא בשר אבל הנמצאת[ב] במעי אמה אינה ביצה ואסורה לאכלה בחלב: ביצים גמורות. ואפילו בלא קליפה לבנה אלא שהחלמון לבדו גמור ואע"פ שמעורה עדיין בגידין שריא כדלקמן[ט] מדפליג ר' יעקב עליה ואמר אם היו מעורות בגידין אסורות: בי"ט. וה"ק יצתה ודאי מבעוד יום מותר כי ודאי הוא דנגמרה בחול אבל לא יצתה לא נגמרה בחול ואסורה משום הכנה דרבה[י]: וכי תימא. אין הלכה כברייתא זו דאשמועינן בה מאי דלא אשמעינן במתני' ובשום משנה לא סתם לן רבי הכי ואם רבי לא שנה רבי חייא מנין לו[כ]: אלא הא דתניא כו'. הך ברייתא דלעיל מאן קתני לה: לא בית שמאי ולא ב"ה. לא ב"ש דמאי אריא במעי אמה אפילו נולדה בי"ט שריא ולא ב"ה דאפילו במעי אמן אסירי: ומגדלת אפרוחים. ולענין דין מקח וממכר אתמר דאם נולדה נגמר בשולה וראויה לגדל ממנה אפרוחים אבל נמצאת במעי אמה אינה מגדלת אפרוחים ואם תבעוהו למכור ביצים לגדל אפרוחים אם מכר אלו הוי מקח טעות ובטל מקח:

דפחיא

השתא מוכן לאדם לא הוי מוכן (ב) לבהמה דתנן מחתכין וכו' ר' יהודה כו' לפי שאינו מוכן. ותימה היכי הוי מוכן לאדם אדרבה לא הוי מוכן לאדם דבין השמשות לא מצי שחיט לה דשמא הוא שבת והיכי מוכח מהכא דמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים על כן נראה להר"י דגרסי' אם לא היתה נבלה מעיו"ט[ג] ולא נראה דהא בהדיא אמרינן לעיל דגבי שבת מתניא דקאמר[ו] גבי שבת דסתם לן תנא כר"ש וכו' ומייתי הך משנה וי"ל דשפיר איירי בשבת ומייתי מן היתור דאי לא אשמועינן כי אם גבי שבת לתני רבי יהודה אומר אם לא היתה נבלה מערב שבת אסורה ותו לא והייתי יודע דאסורה משום מוקצה ואמאי היה צריך למיתני לפי שאינו מן המוכן אם אינו ענין לשבת דהא שמעינן ליה תנהו ענין ליו"ט ואפילו הכי אסור ואע"ג דהוה מוכן לאדם בין השמשות משום דמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים[מ] ותימה הא דתנן בשבת (דף מג: ושם) אין נותנין כלי תחת הנר בשבת לקבל בו שמן ואם נתנו מבעוד יום מותר ואין נאותין הימנו לפי שאינו מן המוכן והתם מאי דרשינן מן היתור ולא שייך לרבות י"ט וי"ל דהתם נמי מרבי' מן היתור אע"פ שכבה הנר כבר אסור אחרי כן לפי שאינו מן המוכן והר"ר יעקב מקורביי"ל תירץ דשפיר איירי דוקא לענין שבת ואעפ"כ מוכח שפיר דמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים דאי ס"ד מוכן לאדם הוי מוכן לכלבים א"כ בע"ש מבעוד יום אם היה מוכן לאדם היה כמו כן מוכן לכלבים לפי דבריו דמוכן לאדם הוי מוכן לכלבים א"כ כשהחשיך וקדש היום אע"ג דנסתלקה הכנה דאדם שאינה ראויה לאדם עכשיו מ"מ היתה מוכנת לכלבים מבעוד יום וכיון שהיתה מוכנת להם ההכנה לא נסתלקה בקדוש היום:

מוכן לכלבים הוי מוכן לאדם דדעתיה דאיניש אכל מידי דחזי ליה. וקשה דא"כ אפרוח נמי יהא מותר שמוכן לכלבים וי"ל דבעינן מוכן ועומד וזה אינו עומד לכלבים:

עגל שנולד בי"ט מותר. ותימה מ"מ הוי[ד] אסור משום נולד כמו ביצה וי"ל דהא דאמר דשייך למיסר נולד היינו דוקא בדבר מאכל דומיא דפירות הנושרין ומשקין שזבו[נ] אבל בעלי חיים לא:

ביצים גמורות מותרות לאכלן בחלב. וקשה דהא אמרינן בעדיות (פ"ה מ"א) ביצת נבלה כל שכמוה נמכרת בשוק[ה] ב"ש מתירין וב"ה אוסרין והכא היכי מותר לאכלן בחלב וי"ל דטעמא משום דבשר עוף בחלב מדרבנן[ס] ואפילו ב"ה מודו וקשה דאמרינן בעירובין (דף סג: ושם) אפילו ביעתא בכותחא לא לשרי איניש במקום רביה מאי קמ"ל פשיטא והאיכא בסמוך[ע] ר' יעקב דאסר[ו] וי"ל דכ"ע מודו דביצים גמורות[ז] מותרות לאכלן בחלב וטעמא דב"ה דאסרי ביצת נבלה היינו משום דגזרינן אטו ביצת טרפה כדאמרינן בעדיות ומודים בביצת טרפה שהיא אסורה °מפני שהיא גדילה באיסור: [וע"ע תוס' עירובין סג: ד"ה אפילו ובכתובות ס: ד"ה אפילו ובב"ק מז. ד"ה מ"ט ובחולין נח. ד"ה ושוין]:

וכי תימא קא משמע לן בברייתא מאי דלא אשמעינן במשנה. פירש רש"י וגילה לנו רבי הואיל ולא סתם לן במשנה הכי דהברייתא משובשת דרבי לא שנאה ר' חייא מנין ליה ותימה אם כן מאי פריך הא נולדה אסורה[ח] לא בית שמאי ולא ב"ה ואמאי דחיק נפשיה לאוקומה אליבא דתנאי הואיל ומשובשת היא על כן נראה לפרש הכי וכי תימא קא משמע לן בברייתא מאי דלא אשמעינן במתניתין כלומר מאי שייך במתני' קתני הברייתא דאי לא תנא אלא מתניתין הייתי אומר שמתירין בית שמאי דוקא כשנולדה אבל במעי אמה היו מודים לאסור[ט] ופריך תנינא דאדרבה נולדה חמורה יותר ממעי אמה ואתיא נמי כבית הלל וכו' דבמעי אמה דברי הכל שריא:

מני לא כב"ש ולא כב"ה. ואינו יכול לפרש דקתני בברייתא מה שייך במתניתין דהא ס"ד[י] עכשיו שנולדה חמורה ממעי אמה:

ומלא

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"ב מהלכות יו"ט הלכה א סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תצח סעיף ה:
מד ב מיי' שם סמג שם טוש"ע א"ח סי' תקיג סעיף ה:
[מד ב מיי' פ"ג מהל' מא"ס הלכה י טוש"ע י"ד סי' עו סעיף א וברב אלפס פ' אלו טרפות דלא כר"א ב"י]:
מה ג מיי' פ"ט מהל' מא"ס הלכה ה סמג לאוין קלב טוש"ע י"ד סי' פ"ז סעיף ה:
[רב אלפס ורא"ש כאן וחולין פ"ח רלז. ורא"ש שם סי' ג]:
מו ד מיי' פ"א מהלכות י"ט הלכה כ סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' תקיג סעיף ז:

◆

רבינו חננאל

תניא כשמואל ואיתימא ר' יוחנן עגל שנולד ביו"ט מותר מפני שמוכן על גב אמו. אפרוח שנולד ביו"ט מותר מפני שמתיר עצמו בשחיטה: **ת"ר אפרוח שנולד ביו"ט אסור.** ר' אליעזר אומר [אפי'] בחול אסור לפי שלא נתפתחו עיניו תניא אידך כל השרץ השורץ לרבות אפרוחים שלא נתפתחו עיניהם. סוגיא דשמעתא עגל שכלו לו חדשיו מותר אבל אפרוח שנולד בו ביום אסור. **אמר רב הונא אמר רב ביצה עם יציאתה נגמרה.** ואסיקנא עם יציאתה נגמרת ומגדלת אפרוחים אבל במעי אמן לא למאי נפקא מינה למקח וממכר

◆

הגהות וציונים

א] ס"א מוקצה הבאה לגבי (גליון) כ"ה במהרש"ל ור"ל להב"א הנבילה לגבי כלבים (מנחם משיב נפש): ב] צ"ל נמצאת (רש"ש): ג] עיין רש"ש כוונת הרר"י: ד] צ"ל להוי (ב"ש): ה] דהיינו שקליפתה קשה (גליון): ו] עיין מהר"ם דל"ג "והאיכא בסמוך ר' יעקב דאסר" ועיין מהרש"ל ומהרש"א, ובתוס' בעירובין כתובות וחולין משמע כמהר"ם (ב"ש): ז] גמורות שאינם מעורות (גליון): ח] צ"ל מהא דנולדה אסורה דברייתא לא (ב"ש): ט] עיין ברש"ל ורש"א (גליון): י] צ"ל ס"ל (ב"ש):

מסורת הש"ס עם הוספות

א) לעיל ב. לקמן כז: חולין יד. שבת קנו: פסחים נו:, ב) [שם], ג) עיין תוס' חולין דף טו: סוד"ה כגון שקצץ, ד) שבת קלו. חולין נח:, ה) [תוספתא פרק א], ו) [לעיל ד.], ז) חולין סד., ח) [לעיל דף ג:], ט) דף ז., י) לעיל דף ב:, כ) עירובין צב:, ל) [לעיל ב:], מ) עיין תוס' שבת קנו: ד"ה ר"י וחולין יד. ד"ה אם, נ) לעיל ב: ג., ס) חולין קיג., ע) ז ע"א.

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מוכן וכו' מוקצה לגבי כלבים כצ"ל ותיבת בהא נמחק: (ב) תוס' ד"ה השתא וכו' מוכן לכלבים דתנן מחתכין:

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ביצים וכו' מפני שהיא גדילה באיסור. עי' שיטה מקובצת ב"ק מז ע"א ד"ה מ"ט:

◆

תורה אור השלם

א) כֹּל הוֹלֵךְ עַל גָּחוֹן וְכֹל הוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע עַד כָּל מַרְבֵּה רַגְלַיִם לְכָל הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּם כִּי שֶׁקֶץ הֵם: [ויקרא יא, מב]

◆

ליקוטי רש"י

מחתכין הדלועין. תלושין לפני הבהמה ולא אמרינן טרחא דלאו צורך הוא. **ואת הנבילה לפני הכלבים.** ואע"פ שנתנבלה בשבת דבין השמשות לא היתה עומדת לאכילת כלבים אפילו הכי שרי דלית לן מוקצה בשבת [לעיל ב.]. **שאינה מן המוכן.** אתמול כשקדש היום לא היתה עומדת למאכל כלבים [חולין יד.]. **עגל שנולד ביו"ט מותר.** ואינו מוקצה שהרי בין השמשות נמי היה מוכן אגב אמו [שבת קלו.].

איכו השתא אשתלאי ואמרי לך רב ורבי יוחנן הלכה כר' יוחנן הא אמר רבא [א] הלכתא כותיה דרב בהני תלת בין לקולא בין לחומרא אמר ר' יוחנן [ב] א עצים שנשרו מן הדקל בשבת אסור להסיקן ביום טוב ואל תשיבני ביצה מ"ט ביצה משום דביומא נמי חזיא לגומעה ולא קא שרי לה עד למחר מידע ידיע דבת יומא אסרוה עצים דלא חזו ליומייהו אי שרי להו למחר אתי למימר ביומייהו נמי שרו ואתמול משום שבת הוא דלא חזו להסקה [ג] אמר רב מתנה ב עצים שנשרו מן הדקל לתוך התנור ביו"ט מרבה עליהם עצים מוכנים ומסיקן והא קא מהפך באיסורא כיון דרובא דהיתרא נינהו כי קא מהפך בהיתרא קא מהפך והא קא מבטל איסורא לכתחלה ותנן [ד] ג אין מבטלין איסור לכתחלה ד הני מילי בדאורייתא אבל בדרבנן מבטלין ולרב אשי דאמר כל דבר שיש לו מתירין אפילו בדרבנן לא בטיל מאי איכא למימר ה הני מילי היכא דאיתיה לאיסורא בעיניה הכא מקלא קלי איסורא. אתמר שני ימים טובים של גליות רב אמר ו נולדה בזה מותרת בזה ורב אסי אמר נולדה בזה אסורה בזה לימא קא סבר רב אסי קדושה אחת היא והא [ה] רב אסי מבדיל מיומא טבא לחבריה רב אסי ספוקי מספקא ליה ועביד הכא לחומרא והכא לחומרא אמר ר' זירא כותיה דרב אסי מסתברא דהאידנא ידעינן בקביעא דירחא וקא עבדינן תרי יומי אמר אביי כותיה דרב מסתברא [ט] דתנן ז בראשונה היו משיאין משואות משקלקלו הכותים התקינו שיהו שלוחין יוצאין ואילו בטלו כותים עבדינן חד יומא והיכא דמטו שלוחין עבדינן חד יומא והשתא דידעינן בקביעא דירחא מאי טעמא עבדינן תרי יומי משום דשלחו מתם ח הזהרו [ו] במנהג אבותיכם בידיכם [ז] זמנין דגזרו המלכות גזרה [א] ואתי לאקלקולי אתמר שני ימים טובים של ר"ה רב ושמואל דאמרי תרוייהו ט נולדה בזה אסורה בזה דתנן [ח] י בראשונה היו מקבלין עדות החדש כל היום (כולו [ב]) פעם אחת נשתהו העדים לבא ונתקלקלו

איכו השתא. אם הוריתי לך אתמול בשכרותי: **אשתלאי.** שכחתי ושגגתי והייתי מורה בו היתר משום דקיימא לן בשאר דוכתי רב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן עכשיו יפה דקדקת עד היום ונזכרתי: **הא אמר רבא.** לקמן (דף ה:): **הלכתא כותיה דרב בהני תלת.** שאמר לענין בילה זו משבת ויום [ג] טוב ולקמיה בשני ימים טובים של גליות נחלק להקל והשלישי בשני ימים טובים של ראש השנה נחלק להחמיר: **מן הדקל.** שנשבר בשבת: **אסור להסיקן ביום טוב.** הסמוך לו: **ואל תשיבני ביצה.** שאמרתי בה נולדה בזה מותרת בזה דהכא שייך למיסר טפי: **ומאי טעמא ביצה כיון דביומא.** אי לאו דאסירא משום דנולדה בשבת הוה חזיא לגומעה חיה שיש בני אדם גומעין כן: **ולא שרי ליה** (מר [ז]) **עד למחר מידע ידיע.** כי שרית ליה למחר ואתמול לא שרית דבת יומא אסירא אבל עצים דשבת כיון דביומייהו בלאו איסור מוקצה נמי לא חזו שאין מבערין אש בשבת: **אי שרי להו** (מר) **למחר אתי למימר.** אם נפלו בו ביום נמי שרו ואתמול שלא בערנום משום דשבת לא חזי להסקה: **והא קא מהפך באיסורא.** כשמוליכן בתנור מזוית לזוית: **בהיתרא מהפך.** שהאיסור בטל ברוב: **והא קמבטל איסור בידים.** ותנן אין מבטלין איסור לכתחלה דאע"ג דאיסורא בטיל ברובא הני מילי היכא דאיערב ממילא אבל לאערובי ולבטולי בידים אסור דהכי תנן במס' תרומות (פ"ה מ"ט) סאה תרומה שנפלה לתוך תשעים ותשעה וחזרה ונפלה סאה של חולין אם שוגג מותר ואם מזיד הפילה לאותה סאה אחרונה כדי להשלים מאה חולין להעלות את התרומה אסור: **בדאורייתא.** כגון תרומה: **אבל בדרבנן.** כגון מוקצה דהכא: **של גליות.** שאין עושין אותו אלא בני גליות הרחוקים מבית דין ואין השלוחין יכולין להגיע אצלם מראש חדש עד יו"ט להודיעם באיזה יום נקבע החודש אם ביום שלשים אם ביום שלשים ואחד ועושין ב' ימים יו"ט מספק ומדאורייתא ביום הראשון שבתון וביום השביעי [ה] שבתון ותו לא: **מותרת בזה.** דחד מינייהו חול הוא וממה נפשך שריא: **אסורה בזה.** כדמפרש ואזיל: **לימא קסבר רב אסי קדושה אחת היא.** חכמים קבעום על בני גולה לעשותם לדורות מחמת ספק זה והטילום עליהם כחומר יום ארוך: **והא רב אסי מבדיל.** ומברך המבדיל בין קדש לחול דקסבר קים לן בקביעא דירחא ויו"ט שני חול גמור הוא ומשום מנהג אבותינו שלא ידעו בקביעת החדש כמונו ועשאום מספק מאליהן אנחנו עושין אותם: **ספוקי מספקא ליה.** אם חק חכמים הוא שהוטל על הגליות לדורות ואפילו ירבו בהם חכמים יודעי העתים יהיו עושין אותן שנים א"כ הרי הוא מדברי סופרים כיום ארוך או אם הן עשאום מאליהן מספק וחד מינייהו חול ולמאן דקים ליה בקביעא דירחא בעי אבדולי: **כותיה דרב אסי מסתברא.** דאסיר: **קים לן בקביעא דירחא.** על ידי חשבון שמחשבין תולדתו אנו למדים אם נראה ביום שלשים אם לאו: **ועבדינן תרי יומי.** אלמא חק קבוע הוא מתקנת חכמים על ישראל הרחוקים לעשותן ואפילו בלא ספק הלכך כחד יומא אריכא שוינהו: **כותיה דרב מסתברא.** שאינו חק אלא מדאגת הספק החמירום עליהם הגליות: **בראשונה.** קודם שקלקלו הכותים והשיאו הם משואות ביום שלא קבעו בו החודש כדי להטעות את ישראל: **משיאין משואות.** כמו להעלותם משאת העשן מן העיר (שופטים כ) (סימן) תבערה ובראש השנה [ט] מפרש להו ובהן היו יודעין כל בני הגליות הקרובים והרחוקים את קביעת החודש ולא היו עושין אלא יו"ט אחד בכל מקום: **שיהו שלוחים יוצאים.** ועד מקום שיכול [ו] להגיע בתוך חמשה עשר [ז] ימים הם מודיעים ועושין יום אחד והשאר עושין שני ימים: **ואילו בטלו הכותים.** הדרינן ועבדינן משואות בראש ההרים וידעו הכל: **ועבדי חד יומא.** בכל דוכתא והאידנא נמי היכא דמטו שלוחין קודם יו"ט עבדי חד יומא שמע מינה לא קבעום עליהם בתקנה לדורות: **דגזרי המלכות גזרה.** שלא יתעסקו בתורה וישתכח סוד העיבור מהם ותעבדו נמי חד יומא ואתי לקלקולי ולעשות חסר מלא ומלא חסר ותאכלו חמץ בפסח: **אסורה בזה.** שהם ודאי חוק קבוע להיות כיום ארוך מדרבנן שמתחילה לא מחמת ספק התחילו לעשותן: **כל היום.** יום שלשים של אלול ומבערב היו אסורין במלאכה שמא יתקדש החודש למחר ונמצא שהלילה הזה יו"ט שכן כל היום מצפין לעדות רואי הלבנה אולי יבואו וכל שעה שבאין עד שתחשך היו מקבלין עדותן ומקדשין החודש בו ביום:

ונתקלקלו

ותנן אין מבטלין איסור לכתחילה. ואע"ג דמלאורייתא חד בתרי בטיל היינו היכא דמיערב ממילא אבל למערבינהו בידים לבטולי אסור דהכי תנן במס' תרומות (פ"ה מ"ט) סאה של תרומה שנפלה לתוך תשעים ותשעה של חולין וחזרה ונפלה לתוכן סאה של חולין ורבה עליהן בשוגג מותר במזיד אסור דאין מבטלין איסור לכתחילה ומשני הני מילי בדאורייתא אבל בדרבנן מבטלין ומ"מ הפילה אסור דאין מבטלין איסור לכתחילה אבל הכא לא אמרינן הכי דשפיר מבטלין לכתחילה ואם תאמר לעיל (ג:) גבי עגול דהוי תרומה דרבנן יוסיף עליו ויבטל וי"ל דהא דאמר בדרבנן מבטלין [ה] היינו בדבר שעיקרו מדרבנן כגון מוקצה דעיקרו אינו אלא מדרבנן אבל בדבר שעיקרו מדאורייתא כגון תרומה דאיכא שום דבר דאורייתא כגון דגן תירוש ויצהר אפילו במקום שאינו אלא מדרבנן כגון בשאר פירות אין מבטלין וכן משמע פ' גיד הנשה (חולין צט.) גבי ההיא פלגא דזיתא דתרבא דנפל בדקולא סבר מר בר רב אשי לשערינהו בתלתין פלגי דזיתא א"ל אבוה אל תזלזל בשיעורי כו' ואין מבטלין ואמאי [ח] לא הוסיף עליהן עד [ששים [ט]] כדי לבטל אותם אלא שמע מינה כיון דעיקר איסורו דאורייתא כגון היכא דאיכא כזית הכי נמי [י] דליכא כזית וליכא אלא איסור דרבנן אין מבטלין:

ונתקלקלו

עין משפט נר מצוה

כז א ב מיי' פ"ב מהל' יו"ט הלכה יא סמג לאוין סה עה טוש"ע א"ח סי' תקז סעיף ב:
כז ג מיי' פט"ו מהל' מא"ם הל' כה סמג לאוין קמא טוש"ע י"ד סי' צט סעיף ה:
כח ד מיי' שם הלכה כו טוש"ע שם סעיף ו:
כט ה (מיי' פ"ב מהל' יו"ט הי"א) טוש"ע י"ד סי' קב ס"ד בהג"ה עיין טור א"ח סי' תקיג:
ל ו מיי' פ"א מהלכות יו"ט הלכה כד סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תקיג סעיף ה:
לא ז מיי' פ"ג מהלכות קידוש החדש הלכה ח:
לב ח מיי' שם פ"ה הל"ה ופ"א מהל' יו"ט הלכה כא:
לג ט מיי' פ"א מהלכות יו"ט הלכה כד סמג לאוין מה טוש"ע שם:
לד י מיי' פ"ג מהלכות קידוש החדש הלכה ה:

◆

רבינו חננאל

אמר רבא הלכתא כוותיה דרב בהני תלת בין לקולא בין לחומרא. חדא הא דאמרן ואידך ב' י"ט של ר"ה רב אמר נולדה בראשון אסורה אפילו בשני. ואידך ב' י"ט של גליות רב אמר נולדה בראשון מותרת בשני. **ורב אסי מספקא ליה והוה עביד לחומרא** מבדיל מיומא טבא לחבריה שמא יו"ט שני חול הוא ומקדש שמא אתמול היה חול ועכשיו ביום שני יו"ט אמר רבה כוותיה דרב אסי מסתברא כו' ודחאה אביי ואמר כרב מסתברא דתנן בראשונה כו'. **ואסיקנא והאידנא דידעינן בקביעא דירחא** מ"ט עבדינן בגולה תרי יומי משום דשלחו מא"י הזהרו לעשות שני יו"ט כמנהג אבותיכם. דחיישינן שמא יגזרו גזרה וישכחו חשבון הקביעות ויבואו לידי קלקול. **א"ר יוחנן עצים שנשרו מן הדקל בשבת** אסור להסיקן ביו"ט ואל תשיבני ביצה כלומר אל תקשה עלי. ומפני מה [אני] מתיר בביצה שנולדה בשבת כי מותר לאוכלה ביו"ט כו'. ופשוטה היא והלכתא כוותיה בעצים ולא בביצה. **אמר רב מתנה עצים שנשרו מן הדקל לתנור ביו"ט** מרבה עליהן עצים מוכנין ומסיקן דקיי"ל איסור עצים כי האי גוונא גזרה היא מדרבנן שמא יעלה ויתלוש ואע"ג דקיי"ל אין מבטלין איסור לכתחלה א) ביו"ט הני מילי בדאורייתא אבל האי דמדרבנן אסור אפילו לכתחלה שרי. **ואפילו לרב אשי דאמר כל דבר שיש לו מתירין.** כגון הני עצים דלמחר שרו לא בטיל הני מילי היכא דאיתא בעיניה אבל הני עצים כבר נשרפו ולפיכך בטלי ושרי למיפא ב) בתנור. והאי דאמרי רב ושמואל בב' יו"ט של ר"ה נולדה בזה אסורה בזה דתנן בראשונה היו מקבלין

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [לקמן ה:], ב) עיין תוס' עירובין מ. סוד"ה אי, ג) שבת כט. ע"ש, ד) [עי' ר"ש ספ"ה לתרומות], ה) ר"ה כג:, ו) עיין תוס' סוכה מד: ד"ה כאן, ז) עי' תוס' פסחים נא: ד"ה כגון וסוכה מג. ד"ה לא ותוס' ריש תענית ד"ה מאימתי, ח) ר"ה ל:, ט) כב ע"ב.

◆

גליון הש"ס

גמ' **והא רב אסי מבדיל.** עיין ריטב"א סוכה דף מז ע"א ד"ה והלכתא: תוס' ד"ה ותנן וכו' **היינו בדבר שעיקרו.** עי' פסחים דף ל ע"א תוס' ד"ה לשהינהו:

◆

ליקוטי רש"י

מרבה. עליהן ומבטלן ברוב [שבת כט.]. **משיאין משואות.** לאחר שקדשו החדש ולא היו צריכין לשכור שלוחים לשלוח לגולה להודיע כי המשואות מודיעים אותן [ר"ה כב:].

◆

הגהות וציונים

א] צ"ל **דגזרי שמדא** (דפו"י): ב] [במשנה דר"ה ליתא] (גליון): ג] צ"ל **ליום** טוב (רש"ל): ד] המהרש"ל מחקו: ה] צ"ל **השמיני** (חשק שלמה) ובכת"י ליתא מתיבות ועושין ב' ימים עד סוף הדיבור: ו] בכת"י **שהן יכולים**: ז] עיין רש"ש למה כתב ט"ו ולא י"ד: ח] ס"א **ואי** מבטלין **אמאי** לא (חכ"מ): ט] **מאה** רש"ל (גליון) כ"ה גם בדפו"ר: י] הכי נמי **היכא** דליכא כצ"ל (גליון):

חשק שלמה על רבינו חננאל א) אינו מובן דלבטל איסור לכתחלה אפילו בחול אסור וצ"ע. ב) ומשמע דאי לא בטלי אסור לאפות ועי' תוס' פסחים ד' כ"ו ע"ב ד"ה חדש וצ"ע.

תקיג דין ביצה שנולדה בי"ט ובו ח סעיפים:

א א ביצה שנולדה בי"ט א אסור ג ליגע בה: הגה (א) ב (דהיינו (א) לטלטלה) (מרדכי ריש ביצה ופ' כל הכלים) וכל שכן שלא לאכלה ואם נתערבה (ב) אפי' באלף ג כולן (ג) אסורות:

ב ג ד * ספק אם נולדה בי"ט או בחול (ג) אסורה:

ג ד ביצה שנולדה בי"ט (ג) שנתבשלה בשוגג עם בשר ותבשיל ה אם יש ס' כנגדו ה הכל (ד) מותר ו חוץ מן (ה) הביצה ו (ד) אבל אם לבנו בו התבשיל וכיוצא בזה סידי ז (ו) (°) דלחזותא' ועעמא עביד לא בטיל:

ד ז מותר לכפות עליה כלי שלא תשבר ח (ה) ובלבד שלא (ז) יגע בה הכלי:

ה ט אם נולדה בי"ט ראשון (°) מותרת בי"ט שני (ו) בשני י"ט של גליות אבל בשני י"ט של (ח) ר"ה

מגן אברהם

תקיג א אסור ליגע כו'. לפי' מהרנגולת העומדת לאכילה דכ"ע אתי ניחא נולד בשבת אסור מדאורייתא דכל ביצה דמתילדא האידנא אתמול גמרה לה ואין שבת מכין לי"ט ונזרי' י"ט דעלמא אטו י"ט שאחר השבת וכן אסור לטלטלה משום לא פלוג (יש"ש) ועמ"ש סי' תקכ"ז: ב דהיינו לטלטלה. ס"ל דטעם איסור הנגיעה מפני שהביצה מתגלגל והוי טלטול דהא כת"ס שאוסר ליגע בדבר המוקצה כשהוא לצורך (°) המוקצה ועי' בב"ח ובמרדכי וכ"מ סי' רע"ז ס"ג וסי' ש"ח ס"ג בהג"ה שהתם שם ולא חילק אך קשה דבסי' רס"ה ס"ג כ' דאסור ליגע בנר דולק כשהוא תלוי שם יתנדנד קצת מנגיעתו ויטה הכ"ל משמע דבשאינו דולק שרי ליגע אע"פ שמתנדנד בנגיעתו: וברמ"ם כתוב בשם א"ז וז"ל ומשום מוקצה ליכא דטלטול מן הצד הוא הכ"ל משמע דמיירי שהנר היתר מונח על הנר דאז הוא טלטול ממנו אבל ליגע בו ממש אסור ובמרדכי כ"ם בסי' ש"י ס"ו משמע דס"ל כת"ס דכל מוקצה אסור ליגע בו כשהנגיעה לצורך דבר המוקצה אע"פ שאינו מנענע כמו ביצה דהא כי סתם וכ"פ על רמ"א שלא חילק שם ובסי' תקכ"א ס"כ: ג כולן אסורות.) דהוי דשיל"מ: ד ספק וכו' בטור כתוב איפכא בספק וטי' לסור וכ"ס והפרד' נחלף כולן לאסורות מדכתליף ברב"י לשון ת"ם דס"ל דבספק שנתערב טלן מותרין דכל א' כ"ל ס"ס וכמ"ש במ"מ ולפ דכ"ד סי' ק"ב בספק לאיסור ולהפשר בס מיירי (כמ"ש) (°) בחד בשבת דהוי דאורייתא ודשיל"מ אבל בכה דהוי דרבנן ומ"מ כ"ל להחמיר דהא לפי' ק"ס בשנין בגופו יש לוסרין בדשיל"מ וכמ"ש בי' הל"ו ס"ד וק"ו כשספק א' בגופו וכספק א' ע"י תערובו' דגרע טפי כמ"ש בי"ד סי' ק"י וכ"פ בל"מ ובת"ח כדעת הטור: ה הכל מותר דמין במין בטל בששים דשיל"מ לפי' נהפרד' ונטרפה עם התבשיל: ו חוץ מן הביצה. משמע שהביצה צריך שלימה ואפ"ה דוקא כשנתבשלה עם בשר שרי אבל עם בלים אחרים אסורי' כל הבלים משום דמין במינו הוא אבל דעת רמ"א בי"ד סי' ק"ב דטעמו בטל אפי' בדשיל"מ ע"ש: ז דלחזותא וטעמא עביד · משמע דאם אינו ניכר במראה אלא בטעם בטל אע"פ שבא לתקן הקדירה*) כגון מים ומלח בעיסה בטל כמ"ש הרב"י בשם ת"ה שדייק כן מרא"ש פ"ש וכ"מ בי"ד סי' ק"ב בש"ע דדוקא כשמלתו כתרעולת דניכר במרא' אז אינו בטל וכ"מ בת"ח ובסימנים ואף שהביא בת"ח דברי מהרא"י לא להלכה הביאם וע"ש בש"כ ובת"ח: אם אינה קלופה ונתבשלה עם אחרות אפילו ס'

ט"ז מגן דוד

תקיג (א) דהיינו לטלטלה' וזהו ממ"ש הב"י בשם המרדכי בשם א"ז דאין איסור בדבר המוקצה בנגיעה לחוד בלא טלטול אלא שמפסיק כאן בי' דביצה שאני כיון שהוא' דבר שמתגלגל תיכף' שמא ינענעו ע"י הנגיע' ורמ"א פסק נ"כ סברא זאת בסי' רס"ה ס"ג דאסור ליגע בנר דולק כשהוא תלוי ומ"ה תמוה לי למה לא כתב כאן נ"כ לאיסור אפי' בלא טלטול ולמה נדחק לחלק ולחלק בין ב"ל למורה ההוראה: (ב) אפי' באלף כו'. דהוה דשיל"מ לאחר שבת וכל שיל"מ אינו ביטול מיוס ומזה משמע גם בסעיף ב' בספק: (ג) שנתבשלה בשוגג. בכל זה כ' בזה הכל מותר חוץ מן הביצה שמניח עד למחר דהא קי"ל גיעולי בלים מותרת דמיא דביעי [בעלמא] הוא ואין ל"ע כלל וכתב שזה הי' מעשה בלוני"ל בביצ' שנולדה בי"ט והושמ' בתפיל' שקורין פנא"דס והתירו הכל חוץ מהבצי' ע"כ וכ' ב"י ע"ז ולפי מ"ש רבינו בשם ר"ת אלתר ס"ם נמי שרי דטעמו בטל בס' הכ"ל פי' דר"ת ס"ל דלא מחמרינן בדשיל"מ רק כשהוא בעין ולא בטעמו לחוד ותמוהים דברי ב"י בזה דלטעם הכל בו אין צריך ששים נבטל דאין כאן איסור כלל ודבריו בש"ע כאן תמוהין ביותר דלמה הצריך ס' דהא הוא עצמו פסק בי"ד סי' פ"ו ס"ה האי סברא דמיא דביעי בעלמ' אינה אוסרת כלל ודוחק לומר דמיירי כאן בביצ' נקובה דס"ל לסוכיר דבר זה והו דהא בכל בו פשיטא שמיירי באינה נקוב' וכיון דאיהו קאי על דבריו ממילא מיירי נ"כ באינה נקובה: (ד) אבל אם לבנו בו כו'. ולע"ג דבי"ד סי' ק"ב כתב דבאינו מינו לא איכפת לן בדבר שיל"מ כאן שהוא לטעמא ולחזותא הוה כמין במינו: (ה) ובלבד שלא יגע · שמא ינענע אות': (ו) בי"ט של גליות. שא' מהם ודאי חול אבל ב' ימים של ר"ה כיומא אריכת' הם וחוק קבוע הוא מדרבנן שנקבעו תחלה משום ספק ושנת וי"ט בסמוכים השבת וי"ט כראשון או

*) דלפס ודאי לא יתנדנד שרי והכה"ג מיירי בס שמואל ליגע במשרה שהכה"כ וכיינו לפי שבש כנרים מן הפסס או קנוקים כתקופס ולא וכגדמי אבל סיכה שיש לחוש שיבא על ידי הנגיעה לידי תכוו אסור אחרס נר"ש כשם א"ז הגולר כמ"ש בספ"ת המחמת הטי' אתי שלה ובן כרלה דהרסקם נבצ"נ אסור ליגע בנר דולק שהוא דולק עכשיו ולי משום טלטול מוקצה אפילו נגר נכה אסור: (כמג"א ס"ק ג) וברא"ם סי' רס"ה כ' כו' נג"ל: (שם) אבל ליגע בו ממש

באר היטב

תקיג (א) לטלטלה. דאין איסור בדבר המוקצה בנגיעה לחוד בלא טלטול כמ"ש סי' ש"ח סעיף נ' בהג"ה ועת"ז ומ"ץ: (ב) אסורות. דהוי דשיל"מ לאחר שבת: (ג) אסורה. ואם נתערבה יש להחמיר כמ"ש בי"ד סי' ק"ב ועת"ז: (ד) מותר. דמין בשאינו מינו בטל בדשיל"מ אפי' נתערב ונטרפה עם התבשיל: (ה) הביצה. משמע שהביצה צריך שלימה ואפ"ה דוקא כשנתבשלה עם בשר שרי אבל עם בצים אחרים אסורים כל הבצים משום דמין במינו הוא. אבל לדעת רמ"א בי"ד סי' ק"ב דטעמו בטיל אפי' בדשיל"מ ע"ש: (ו) דלחזותא. משמע דאם אינו ניכר במראה אלא בטעם בטיל אע"פ שבא לתקן הקדירה כגון מים ומלח בעיסה בטל. מ"א. אם אינה קלופה הביצה ונתבשלה עם אחרות אפילו ס' לא"צ דמיא דביעי בעלמא הוא. כל בו. ופ"ח ומ"א ע"ש: (ז) יגע. דשמא ינענע אותה: (ח) ר"ה. ובספק אם נולד בי"ט ראשון אסור אף בי"ט שני

שערי תשובה

תקיג (ו) דלחזותא עביד. עבה"ט ומ"ש לעיל סי' תק"ז וע' במור וקציעה שאם מחו בה טני הקונה ללבנה ונרגו ממנו בפורע וחריק ועשו ממנו עגול הנעשה בשומן מותר דהוא אמיל לית טעמא וחזותא ואף דעביד לתקוני קדירה מותר כמ"ש המג"א וכ"ש בזה דמידה זו לאו לתקן קדירה היא ע"ש ועיין בשו"ת פרי תבואה ח"ב סי' יא בדין ביצה שנולדה בי"ט ונתערבה עם אחרות ולקחו מהתערובות ביצה וליבנו המאכל ולא הספיק ולקחו עוד ביצה אחת מהתערובות ונתנו לתוך התבשיל והיה כדירה גדולה שיש בה ס' וגם אם לא היה מלבנין רק בביצה המוקצה לבד לא היה הליבון ניכר כלל רק תשועתו היא מחמת כל הביצה שנתנה במאכל והביא דברי התו' פרק כ"ה סי' ס"ח שכתב שנעשו כולם בגוף האיסור וגם שיש לחוש שהביצה הרי היה האיסור ועיין לעיל בס"ז סי' ס"ח האיסור אסור ובא"ר השיג עליו בזה וגם שיש ס"ס שמא נשאר בתערובות ושמא לא היתה לבסוף ועיין בי"ד סי' ק"ב בס"ס בדשיל"מ מהני ס"ס לצורך ומכ"ש בספק אם יש כאן איסור והעלה להתיר לאכול התבשיל ביו"ט ע"ש:

ביאור הגר"א

סי' תקיג ס"א דהיינו לטלטלה. כמ"ש הגה' אין מטלטלין לנסות כו' אבל בסי' רס"ה ס"ג ואפי' ליגע בכ"ה אסור שמא ינענע ומ"מ כאן כמ"ש: ס"ב ספק כו'. עמ"ש ד"ה בתלוקת אם מתערבה קאי אספק או אודאי דוקא והלי"ב בעל גאה ע"ש וכ"כ בי"ד סי' קי ס"ט ועמ"ש בסי' תל"ט ס"ה ושמ"ל: ס"ג שנתבשלה בשוגג. דוקא כמ"ש בס"ס הרמ"ו הוא תרומה שנפלה לפחות ממאה ואח"כ ונפלו שם חולין לא שוגג כו': אם יש ס' כו'. ואף ס"נ ודשיל"מ אפי' באלף לא בטיל כמ"ש באלף ופ"כ דוקא מין במינו וכמ"ש בנדרים נ"ס א' כ"ד שיש לו מתירין כגון טבל כו' ואמרינן פ"נ דחלה בטבל הוסר ל"ש במינה אלא במינה ונ"ש ובנדרים שם פ"ל אף לאי כו' ועין ר"כ אמר לכם כו' ואליבית נמי במינה כמ"ש שם ופ"ג דגביעים ושם ל"ב א' שבעוור מן הדבר כו'. ואף פ"ס שבוא דשיל"מ כמ"ש שם ר"ס א' תר"א מאי קונסות כו' וירושלמי פ"ו מנדרים הלכה פי' שביב דה"א משום ר' יהושע בדשיל"מ כגון טבל והשבר את וכקדש וחדש לא נתנו להם חכמים שיעור אלא מין במינו כ"ש ושלא במינו בנ"ט וכל שאין לו מתירין כגון כו'. אלין מדים שם אתם עביד לן בדשיל"מ או בדשלה"מ ממתערב ממברינן בדשיל"מ נ' תמיד תמן שכמדר ונתערב בלחר אם יש בו כל"ש פ"ז אסור המשר מין בשאינו מינו בדשיל"מ ומי בטמפ' לקמן ל"ח א' ד"ם ולבטיל כו' וי"ל דכ"ח כו'. וכ"ז מיירי בביצה קלופה אבל בשאינה קלופה אינה אוסרת כלל כמ"ש בפולין ל"ז ול"ח לאיסורא דביב טעמא ובא אחריו כו' ועתוס' בס ד"ם בגילת כו'. וה"ה עם בשר ותבשיל מטא"צ עם בילים ועין בפים. אבל בטור כתב בשם ר"ת דוקא כשהוא בעין אבל טעמו בטל בס' וכ"כ בבג"ה בי"ד סי' קב ס"ד: אבל אם כו'. עתוס' לקמן ל"ם א' ד"ה משום ומ"ל כו' ובקדירה מקמבה נו': ס"ד ובלבד כו'. ירושלמי רים יתבלין ואף פ"ש שביעה מותר במוקצה כו' רמ"ש שמא יתנדנד ומב"ד כ' ללורך דבר איסור אסור ועיין פ"ש בסי' פ"י ס"ו: ס"ה ואם י"ט כו'. פרש"י ד' כ' ל"ם מוזכרים בס

חכמת שלמה

סי' תקיג (סעיף א') ביצה שנולדה בי"ט וכו'. נ"ב הנה ידוע דעת הר"ן דבדבר שיל"מ לא אזלינן בתר רובא ולכך חיישינן לספקו משא"כ בתרומה דהו"ל דבר שאל"ם ולכך לא חיישינן לספקו. ועיין בחידושי מהרש להלכות נדרים סי' ר"נ מ"ש מה שיש להקשות על דבריו מסוגיא דנדרים דף ע"ב ע"ב כמת דמחלק שם בין תרומה דרבנן לנדרים דאורייתא ולא מחלק דנדרים דהו"ל דבר שיל"מ ולא אזלינן בתר רובא ולכך חיישינן לספקו. ומצאתי תוכחתי דאף הר"ן לא החמיר רק בשל תורה או כמו כן דהמור כשל תורה אבל בשאר איסור דרבנן מודה הר"ן אף דספיקו לקולא בדבר שיל"מ הכל מקום בתר רובא

מחצית השקל

מניע להביא לאחד מהפוסקים שכתבו האי דינא. ולענין קושית תוס' הנ"ל עיין בחי' ורמב"ן במלחמות: (ס"ק ו) אפי' כו' מים כו' דאפי' רוצה להתיר כיש לו במאי לפייסן. אדרבה הכ"ג כ"ש שיש להתיר: דבקדירה אחת שרי. כהעם הר"ן והרא"ש: וכמ"ש עיקר. דאם לבסוף דעתו ד"ק ולאוסר אפי' בקדרה אחת כי אם שיש לו במה לפייסן הוי כדעת התוס' והרא"ש והא נריס סי' זה פוסק כהרא"ש והר"ן. גם למסקנת מ"א בס"ק ג' פס"פ בקדרה אחת שרי אפי' אין לו במה לפייסן אע"ג דנתעוד א' בפ"ק שי"ל במה לפייסן ע"ש:

סי' תקיג (ס"ק א) אסור כו' אפי' בתרנגולת העי"ל. דליכא מוקצה בביצה דאי בעי שחט התרנגולת ואכל כל מה שבתוכה מ"מ בביצה אסורה משום הכנה: והא דאסורה בטלטול כו'. יש"ש לשיטתיה אזיל דהובא במג"א ר"ס תקפ"ז דכל דבר שאינו מוקצה מצד עצמו אע"ג שאסור באכילה ואין דעתו להשליכה לכלבים מ"מ מותר בטלטול אע"ג בעומדת לאכילה ניכון דאסור באכילה משום הכי מ"מ בטלטול יהיה מותר מ"מ משום לא פלוג. ר"ל בעומדת לגדל ביצים דהביצה מוקצה אסורה בטלטול דכיון דגם בעומדת לאכילה אסרו באכילה משום הכנה לא רצו חכמים לחלק ביניהם לענין טלטול ואסרו הטלטול. אבל מ"א לקמן סי' תקפ"ז חולק על מהרש"ל וס"ל דכל דבר האסור באכילה הוי מוקצה ואסור בטלטול. ואפ"ה ס"ל בג"ל כאן דאיסור הטלטול אפי' בעומדת לאכילה: (ס"ק ב) דהיינו כו' דאיסור הנגיעה היא מירושלמי דהכא דאיתא דף ד' ביצה כו' אבל כופה עליה כלי שלא תשבר. מסיק בירושלמי ובלבד שלא יגע בה. הביאו הרב"י בשם ש"י וכתב הת"ם פכ"ה מהל' שבת ח"ל לא ידעתי הטעם כו'. ואפשר שיגענע הביצה ע"י הכלי (ר"ל ע"י שהביצה עגולה מתגלגלת ע"י הנגיעה) עכ"ל. ובמ"מ כתב שהטעם זה דחוק. ואפשר דס"ל לת"ם דאין לאסור הנגיעה מה"ט דהא הוי דבר שאינו מתכוין וגם לא הוי פסיק רישיה. ואפי' הוי פ"ר י"ל דת"ם אזיל לשיטתיה דבדבר דרבנן פסיק רישיה מותר (וכמ"ש בסי' שי"ד במ"א ס"ק ה') וכי מ"מ ח"ל אלא נראה לחלק דהתם כיון דהמתה הכלי על הביצה הוא לצורך הביצה דהוי דבר המוקצה ולכן אסור ליגע בו. אבל בשהכוונה והמעשה לצורך דבר שאינו מוקצ' כי נגע ע"י ההנחה במוקצה שרי. עכ"ל הרב"י ועי' סי' ש"י: וכ"מ סי' רע"ז ס"ג דשם כתב רמ"א ומ"מ מותר ליגע בפתילה כו' וס"ה דמותר ליגע במנורה כו' ובלבד שלא יגענע כו' וסתם ולא הגה דוקא כשהנגיעה היא לצורך דבר המותר אלא אפי' לצורך מוקצ' מ"מ מותר דלא כת"ם. וכן בסי' ש"ח ס"ג בהג"ה כי כל מוקצה כו' אבל בנגיעה בעלמא שאינו מגדגדו שרי וסתם נ"כ ולא כתב דוקא כשהנגיעה לצורך דבר היתר אלא ע"כ ס"ל כשאינו מגדגד בכ"ע מותר אפי' לצורך דבר המוקצה דלא כת"ם: אך קשה כו' הא"ם שמתהדד בנגיעתו. ולייתב בירוש' הכי ובלבד שלא יגע בה דמשמע שהנגיעה אסורה. ע"כ צ"ל כמ"ש מ"ם לחלק בין אם הנגיעה היא לצורך דבר היתר או לא וא"כ דברי רמ"א סותרים ז"א · וכד"ם כי בשם א"ז כו' ר"ל ע"ם דברי ד"מ ימייסב דברי רמ"א: משמע דמיירי כו' ר"ל כא"ז מיירי שהנר היתר מונח על הנר ולכן מותר ליטול דבר מותר מן המנורה אע"ג שמי"ז מנענע המנורה מ"מ כיון שאינו נוגע במנורה גופה רק ע"י דבר היתר המונח עליו הוי רק טלטול מן הצד ולכן מותר. ומה א"ש דברי רמ"א בסי' רס"ה דהתם ג"כ בסי' רס"ה ס"ל דלא כת"ם ואין חילוק בין נוגע לצורך דבר המותר או לצורך מוקצה. ובשמנענעת בכל ענין אסור. והא דכתב ואסור ליגע בנר דולק כו' שן יתנדנד כו' מלתא דפסיקא נקט דבשהנר דולק אסור אפי' כשנוגע בו ע"י דבר היתר סמוכה עליו דלא הוי רק טלטול מן הצד אבל כשאינו דולק אין האיסור אלא דפסיקא דלפעמים שמוקצה דהיינו כשאינו נוגע כ"א ע"י דבר היתר דהיינו טלטול מן הצד ואע"ג דבירוש' כתב על כופה עליה כלי ובלבד שלא יגע בה הכלי וכמ"ש הרב"י בסי' שי"ד לשון הירושלמי וכמ"ש שם סעיף ד' הטעם ניכו דס"ל להרמ"א דגם נפסק עיקרי טלטול מוקצה מ"מ לא קי"ל בסי' ש"א דטלטול מן הצד מותר והיינו דוקא כשהטלטול לצורך דבר המותר ולכן כי מ"מ שדבר היתר מונח אבל בירושלמי קאי על כופה כלי דהוי לצורך ביצה המוקצה בכה"ג אפי' טלטול מן הצד אסור: דהא כי סתם המחבר כ"ד שאסור כו' אבל מותר לטלטלו כו' וסתם ולא כתב שלא יגע בו עכ"ל הרב"י וסתם ולא כתב דמיירי בדבר עגול שמתגדגד אע"כ אפי' אינו מתגדגד אסור כיון דשם הנגיעה היא לצורך דבר המוקצ' כמ"ש מ"א שם והיינו כדעת ת"ה וא"כ רמ"א דלא ס"ל כת"ה כ"ל לחלק שם דוקא במתגדגד אסור: (ס"ק ד) ספק כו' ומדהחליף הרב"י כו' ר"ל הטור שכתב תחלה וספיקה אסורה ואח"כ כ' ואם נתערבה כו' משמע דהאי ואם נתערבה גם אספקה קאי וס"ל בדשיל"מ אפי' ס"ס אסור אבל הרב"י החליף וכתב תחלה ואם נתערבה כו' ואח"כ כ' וספקה כו' משמע והאי ואם נתערבה כו' קאי דוקא על ודאי נולדה בי"ט אבל ספק שנתערב מותר: ולפשר דשם מיירי בחד בשבת כנ"ל ור"ל דהביצה ספק אי נולדה בחד בשבת או נולדה מערב שבת דלא הוי ודאי נולדה בחד בשבת אסורה מן התורה משום הכנה לכן החמירו בספק דאפי' נתערבה אסורה אבל הכא שהספק אם נולדה בי"ט דאי אפי' ודאי נולדה בי"ט דעלמא אינו אסורה כ"א מדרבנן דגזרי' אטו י"ט שלאחר שבת לכן הקילו בספקה ע"י תערובות: וכמ"ש סי' תצ"ז ס"ד. ר"ל הרב"י בתשובה הארוך הביא דברי הר"ן שכתב שיש חולקים על הרא"ש מלוני"ל שהתיר ספק מוכן בי"ט שני מטעם ס"ס: ק"ו כשספק א' בגופו כו' דגרע טפי כו' ר"ל דהמחבר כתב בי"ד סי' קי"ד ס"ס בילת ספק טרפה שנתערבה באחרות כולן אסורות כו'. כיון שהספק הראשון היה בגופו אין להתירו משום ס"ס. וכ' ע"ז רמ"א וי"א שהטעם דאסור הואיל והספק הוא איסור תורה ולא נוכל לומר עוד ספק שאין כאן איסור רק שנתערב באחרים לא מיקרי ס"ס. וכ' הש"ך דנ"מ בין שני הטעמים אם היה ספק הראשון מדרבנן דלרמ"א מותר ולהרב"י אסור ולבסוף ליוד הש"ך די"ל דגם המחבר מודה היכי דספק א' מדרבנן מותר ע"י ס"ס דהיינו כשנתערב אע"ג דספק ראשון הוא בגופו והשני ע"י תערובות ע"ש. וא"כ הכא דמיירי בי"ט דעלמא דאיסורו דביצה מדרבנן א"כ אפי' ספק א' בגופו וא' ע"י תערובות הוי ס"ס ומותר. מ"מ פי' כיון שא' בגופו וא' ע"י תערובות גרע משאר ס"ס דהא הש"ך בדאורייתא לא הוי ס"ס ובדשיל"מ יש פוסקים דאפי' ס"ס שניהם בגופו אסור. מכ"ש יש להחמיר בדשיל"מ בס' א' בגופו וא' ע"י תערובות דלא הוי ס"ס וני' תערובות בדשיל"מ עיין לעיל סי' תנ"ו מ"ש מ"א בשם ש"ך: (ס"ק ה) הכל כו' אפי' נתערבה ונטרפה כו' אין הכוונה דש"ע מיירי אפי' נטרפה. דז"א כמ"ש מ"א בס"ק שאח"ז דהש"ע מיירי בשלמה אלא דהמ"א כתב דהדין דין אמת אפי' נטרפה: (ס"ק ו) חוץ כו' שהביצה עדיין שלמה ואפ"ה דוקא כו' ר"ל ל"מ אם נטרפה ונימוחה כיון דגוף האיסור שם אע"ג שאינו ניכר כה"ג ליוד הש"ך דאשכר דרמ"א מודה דלא בטל אלא אפי' הביצה שלימה ונטלו הביצה משם ולא נשאר כ"א טעם בעלמא מ"מ ס"ל להמחבר דלא בטל אבל דעת רמ"א כו' והש"ך שם הסכים עם הרב"י ע"ש: (ס"ק ז) דלחזותא כו' אע"פ שבא לתקן כו' דסוף מס' ביצה מגן ספסה שטלה מים ומלח לעיסתה (הובא לעיל בש"ע סי' של"ז סעיף י"ב) העיסה כרגלי בעלים. ואינם יכולים להוליך העיסה אלא למקום ששתי הבעלים יכולים לילך דכל הדברים כרגלי הבעלים ופריך הש"ס וליבטל המים והמלח לגבי עיסה והוה העיסה כרגלי בעלת העיסה. ומשני ר' אבא משום דהוי דשיל"מ ולא בטיל. ופריך התוס' הא אין בעלים מים גם דשיל"מ נבטל כמ"ש בי"ד סי' ק"ב. ופירש במעשמו המאירון עוד פי' כיון דמים ומלח באים לתקן העיסה מיקרי מין במינו (וכי ע"ז ופר"ח בי"ד חזקה לגוין דשיל"מ מיקרי מין במינו היכא שבא לתקן ולא במקום אחר) ולכן כ' מ"א מדכתב המחבר דלחזותא וטעמא משמע דבעי תרתי. אבל אם רק עביד לטעמא ואינו ניכר במראה בטל (כיון דא לא קשיא שם קי"ל כל מידי דעביד לטעמא לא בטיל כבר כ' ט"ז בסי' ל"ח ס"ק כ"ח היכי ואין הטעם כרגע בטל וכ"כ בפר"ח) מ"מ נ"ל דהמחבר לא ס"ל כפרי שני דהתוס' הנ"ל אלא אפי' בא לתקן מיקרי אינו מינו ולכן אפי' דשיל"מ בטל ולכן בעי' תרתי חזותא וטעמא: דברי מהרא"י דקיי דבא לתקן מיקרי מב"ב ומ"ש בש"ך דס"ל ומפרש כן דברי ת"ם שם דנחלא מי או דעביד לחזותא או עביד לטעמא לא בטל ופר"ח חולק ומבין חזותא כיון דהוא איבעיא דלא איפשטא בבבא קמא לכן בדאורייתא כגון ביצה שנולדה בי"ט שאחר השבת אסור' ותוספתא דחזותא מלתא וכ"ש דעלמא דהוי דרבנן אמרינן חזותא לאו מלתא וע' בס' מנחת יעקב כלל ע"ד ס"ק י"ח: אם אינה קלופה כו' אפי' ס' ח"ל כו' וכ"ם בת"ח משמע מדברי מ"א דאפי' במקום שאין הפסד מותר ולא בעי' ס'. והרב"י הביא שם בשם הכל בו דביצה שאינה קלופה שנולדה בי"ט שנתבשלה עם התבשיל מותר הקצבל דמיא דביעי בעלמא כו'. וכי ע"ז הרב"י דלאחרונים דבעם בכל אפי' בדשיל"מ לא הצרך הכל בו לטעם דמיא דביעי בעלמא. וכי ת"ח כלל ע"ד דין ג' דל"מ לטעם הכלבו אפי' ס' א"צ וכתב עוד אפי' לאותן דחולק על הכלבו וס"ל אפי' באינה קלופה אוסרת. מכל מקום בי"ט דעלמא דאינו רק מדרבנן מורה דאינה קלופה אינה אוסרת ואפי' את"ל דחולק אפי' באיסור דרבנן מ"מ לאחר יש לנו לסמוך אכ"ש דבאיסור דרבנן דהיינו י"ט דעלמא בשאינה קלופה אינה אוסרת עכ"ד. ומשמע דאפי' במקום שאין הפסד יש להתיר בס"ג. אבן בי"ד סי' פ"ו סעיף ו' כתב רמ"א ח"ל וי"א דכל ביצים סי' ואוסרים אפי' אינן קלופים וכן יש לנהוג במקום שאין הפסד מרובה כו'. וע"ש בש"ך בשם מנחת

באר הגולה

א ברייתא ביצה ג' ב. ועיין בב"י ב שם בברייתא ונפרש ד לשון כל בו ה טור לדעת רבינו הם ו שערי דורא ומגא"ח ז בשם הס"ר אפרלן ועיין בי"ד סימן ק"ב ז ברייתא שם ח לייתיו לעיל סימן ש"י סעיף ו' וע"ש ט שם בגמרא רב

עטרת זקנים

תקיג * ספק אם בחול כו'. אבל אם ספק נתערב' בלעברות יש

נתיב חיים

תקיג מגן אברהם סעיף קטן ג'. °) דהוי דשל"מ ל"כ עיין

לבושי שרד

תקיג (מ"א ס"ג) (*) דלחזותא וסעמא עיין בי' כלל פ"ו ובגל ס' תקל"א: ס"ה מותרת בי"ט שני וכו' עיין נבור סור ר"ס ביצה: (מ"א סק"ב)(°) כמוקצה. וע' בל"ח ומרדכי וכו' נג"ל: (סק"ו) מיירי כמד בשבת דכוי נג"ל

דגול מרבבה

*) היינו בשאר איסורי' אבל בהוזמן ודאי לא בטיל ועיין לעיל סי' ש"י במג"א ס"ק ס' מ"ש שם:

חתם סופר

סי' תקיג במג"א ס"ק ח' וכך כת' החינוך. נ"ב

יד אפרים

סי' תקיג במ"א ס"ק א' כשהוא תלוי ביום לנחורה נראה [illegible]

אוצר החכמה 29/07/2018

ח וכן בשבת וי"ט הסמוכים זה לזה נולדה בזה אסורה בזה : הגה ואם יום טוב ביום א' ב' ונולדה בשבת שלפניהם מותר ביום ב' של גליות [מהרי"ל] :

ו י ביצה שיצאה רובה מעי"ט וחזרה ואח"כ נולדה בי"ט מותר' כ לפיכך אפילו בדק בקינה של תרנגול' עי"ט סמוך לחשיכה ולא מצא בה ביצה ט ולמחר (ט) השכים ומצא בה ביצה מותרת שהתרנגול' אינה יולדו' בלילה ואנו תולין שמאתמול יצא רובה וחזר ל והוא שיש תרנגול זכר י בתוך ס'(י)בתים ואין מפסיק נהר שאין בו גשר שאם לא כן (ז) אפשר שתלד בלילה ואסור (ח) אבל אם (יא) לא בדק מעי"ט אפי' ליכא זכר בהדה שריא שאנו תולים שמאתמול נולדה מ ובלא זכר רובן יולדו' ביום לפיכך מותר ליקח ביצים מן העכו"ם י בליל ראשון של י"ט דתלינן שמערב י"ט נולדו וכן בליל שני של ימים טובים של גליות ס אבל לא בליל שני של ר"ה ולא בליל יום טוב שאחר השבת : הגה * ועכו"ם המביא ביצים בי"ט ראשון יא (יב) ואומר לפי תומו שנולדו מאתמול יב מותר (יג) לסמוך עליו [מרדכי ריש ביצה] ודוקא בי"ט שחל באמצע השבוע אבל בי"ט שחל באחר בשבת שאז יש לחוש יג *שמא נולדה בשבת (ט) ואסור מדאורייתא בי"ט (יד) אין עכו"ם מסיח לפי תומו נאמן ודוקא בי"ט ראשון אבל בי"ט שני אפי' ראש השנה נאמן דאינו אלא דרבנן : [הה"ד סי' ע"ס] :

ז פ השוחט תרנגול' ומצא בה ביצים גמורות א] מותרות צ (י) יד ואפי' בי"ט שלאחר השבת :

ח צ (°) אפרוח שנולד בי"ט אסור ק (יא) ואם נולד בשבת טו אסור ביום טוב שלאחריו :

או בספק שהוא ביום א' שמא קודם הוא : (ז) אפשר שתלד בלילה . ואע"פ שרובן אינן יולדות בלילה כאן אזלינן בתר המיעוט כיון שבדק אתמול והיום בשחרית ומצא ולא תלינן דיצאה רובה מאתמול וחזרה (היום) דזה לא שכיח לתלות בו בספק : (ח) אבל אם לא בדק כו'. פי' והשכים בשחרית ומצא אבל לא בדק בשחרית אלא ביום מצא אסור מס' שמא יצא היום דס' בדשיל"מ אסור בספק השוה : (ט) ואסור מדאוריי' . זהו דעת ת"ס והטעם משום הכנה שביצה שנולדה היום נגמר' מאתמול ואין שבת מכין לי"ט והוא איסור דאוריי' מדכתיב והכינו את אשר יביאו ובספק דאוריי' אזלי' לחומרא והסכי"ו ספק דמותרין לספי' בי"ט שלאחר שבת כיון שאין משביח מקחו ומגרע אותו דביצים שנולדו היום עדיפי מאתמול כתב רש"ל דכן עיקר דאף שאין סומכין אעכו"ם מסל"ת במילי דאורייתא שאני הכא דרוב ביצים הם שנולדו כבר מכמה ימים וכן רוב' דעלמ' ונהי דלא שרי' משום רובא כה"ג מאחר דמחמרי' בה' שהכי אפי' נתערב באלף כולן אסורות והטעם דלא אזלי' בתר רוב' בדשיל"מ מ"מ הא דבאלף לא בטיל הוא דרבנן מ"ה סמכי' אמסל"ת כדברי המרדכי ע"כ דברי רש"ל ועמ' תקט"ו ס"ב : (י) ואפי' בי"ט שלאחר השבת . לדעת ר' אפרים אסור בזה דשמא היתה מתילדה היום לא קי"ל כן דאין הכנה אלא אם נגמר' היום ע"י הכנה של אתמול ובמעי אמה לא נגמרה עד שתצא לאויר העולם : (יא) ואם נולד בשבת כו' . בטור כ' זה בשם אחיו הר"י וז"ל כ' אחי הר"י שאסור בי"ט שלאחריו משום הכנה דלעולם שייכא הכנה דכשהוא בקליפתו אינו ראוי לכלום עכ"ל נראה כוונתו דאע"ג דבהא נולד בי"ט כ' קודם לזה דיש מתירין והגאונים אוסרים והיינו דפליגי כמאן הלכתא אי כרב דאסור משום מוקצה או כשמואל ור"י דשרי דאין כאן מוקצה כיון דמתיר עצמו בשחיטה הוא מתיר גם המוקצה ה"מ הוא בנולד בי"ט אבל בנולד בשבת אסור אפי' למאן דמתיר בנולד בי"ט מ"מ כאן בי"ט שאחריו אסור מדאוריי' דאין שבת מכין לי"ט כמו בביצה שנולד' בי"ט דאסור' משום שנמצא למה נגמרה אתמול בשבת אלא שהליד' לחוד לא עשת' שם נגמר ה"נ כאן באפרוח אסור בי"ט שלאחריו משום הכנה והיינו הכנת לידה דכאן הוא הלידה לחוד נגמר דאלו בביצה שהיתה ראויה ג"כ במעי אמו ראוי לאכיל' אחר שנגמר אלו כיון ששוחטין את התרנגולת אלא דהאיסור שבת רביע עליה אבל באפרוח כשהוא בקליפתו אינו ראוי לכלום ע"כ הוי הלידה גמר ועי"כ אסורה מן התורה בי"ט שאחריו משום הכנה שהיא דאורייתא כמלא ס"ס כספקות' כפסק הר"ר יחיאל אפי' למאן דאוסר בי"ט עצמו היינו משום מוקצה או נולד שהם מדרבנן אבל בזה שרוצה לאוכלו בי"ט שאחריו וכן לה"ס בנולד בי"ט שאסור בשבת שאחריו מן התורה משום הכנה אלא דלפי הנראה יש כאן חילוק בין הכנה זו להכנה דביצה דאע"ג דבתרווייהו אסירי משום הכנה מ"מ בהכנה דביצה שנולד' בי"ט דנגמרה מאתמול בשבת אסור מן התורה ובי"ט דעלמא מותר מן התור' דהא נגמר' כחול אלא משום גזירה אטו י"ט אחר השבת אבל כאן לא גזרו בי"ט דעלמ' כלל אטו י"ט שאחר השבת דבביצ' יש מקום

סי' א"ל דמיא דכיפי בעלמא הוא (כל ס) וכ"פ הת"ח ועכב"י כאן : ח וכן בשבת וי"ט . וא"ת כשנולדה בשבת הרי נגמר' ביום ו' שהוא חול וליסתרי י"ל (°) כיון דמתסרא בשבת מדרבנן אם אתה מתירה בי"ט שאחריו נמצא ששבת הכין לי"ט ולא לעצמו ואיסור זה אינו אלא מדרבנן דמדאוריי' אסי' כראשון שרי וא"כ לעצמו הכין ע"כ הר"ן וכ"ש כ' דלפי מ"ש התו' בתי' קמא דהליד' חשוב' הכנה א"כ מיתסרא מדאורייתא ביום שלאחריו ע"כ וכמדומה שלא ראה דברי הרמב"ן במלחמות של' דהליד' חשיב' הכנה ואפ"ה מותרת מדאוריי' כשני דראשון לעצמו הכין ע"כ וכ"כ בס' החינוך דלא משכחת הכנה מדאורייתא . אלא בביצה שנולדה בשבת אחר י"ט או בי"ט אחר שבת ועמ"ש סס"ו וסי' תק"ו ס"ב : ט ולמחר השכים קודם עלות השחר (ר"ן) : י בתוך ס' בתים. דאז משמשת עמו ולא ספקא מארעא . יא ומסל"ת. ואם ידע העכו"ם דנולד אסור לישראל גם מסל"ת אינו נאמן דמתכוין להשביח מקחו להתירו (מרדכי) · ואם הביצים של ישראל והעכו"ם מסל"ת שנולדו מאתמול ויודע שנולד אסור לישראל עבי"ד סי' ס"ע ס"ק דהפריש' וב"ח אוסרין וש"ך וט"ז מתירין ע"ש : יב מותר לסמוך . וה"ה בכל מילי דרבנן וכ"פ בת"ח כלל ל"ב ועבי"ד סי' קכ"ב : יג שמא נולדה בשבת . בת"ה הגיה שמא נולדה באחד בשבת ומביאו בד"מ משמע שאם הביאם ביום א' בהשכמה דליכא למיחש שנולדה היום ומסל"ת דנולד מע"ש שרי דאף את"ל שנולד' בשבת אינה אסורה בי"ט אלא מדרבנן וכמ"ש ס"ס לכן נ"ל דצריך להגיה כאן שמא נגמר' בשבת וע"ש כ' וז"ל כ' מהרי"ו סי' ו' אפי' בי"ט אחר השבת נאמן כיון שאין משביח מקחו אדרבה מגרע אותו דביצים ישנים גרועים הם ולא חיישי' שעשה להכשיל ישראל (כמ"ש בי"ד סוף סי' ק"ת) ואף שיש לפקפק בדבריו דהתם אמרי' שאינו עושה מעשה להכשילו מאחר שאינו מרויח כלום אבל לעולם לא מהימנים ליה במה שהוא ספק דאוריי' מ"מ נ"ל להתיר דרוב המוכרים ביצים הם מאותן שנולדו כבר ונהי דלא שרי משום רובא משום דהוי דשיל"מ מ"מ מדאוריי' יש לן לסמוך ארובא אלא שאסור מדרבנן ולכן עכו"ם מסל"ת נאמן עכ"ל היש"ש והמרדכי כ' הטעם דלא אזלי' בתר רובא משום דהביצים מיד שנולדים אוכלים אותם והוי כמו דבר המתכבד ע"ש א"כ אסירי מדאוריי' כדמשמע בגמ' דב"מ פ"ב אך נ"ל דבמדינותינו שכיחי הרבה ביצים ומביאים הרבה בבת א' ודאי הרוב שמביאים למכור הם מהנולדים כבר ועי' בתשו' הרשב"א רסי' רמ"ג ובי"ד סס' ע"ז ודברי מהרי"ו שכ' לא חיישי' שעושה להכשילו משמע דיודע שנולד אסור וא"כ מה זה שכ' שמגרע מקחו אדרבה משביח אותו דיודע שהישראל לא יקנה אותו אם יאמר שנולדה היום וכמש"ל בשם המרדכי : יד ואפי' בי"ט . וא"ת דלמא אם לא נשחטה היתה הביצה נולדה היום וא"כ נגמרה בשבת ואין שבת מכין לי"ט וי"ל דלא מקרי הכנה אם לא נגמרה הביצה היום ע"י הכנה של אתמול ובמעי אמה לא נגמרה שאינה ראויה לגדל אפרוח (הרא"ש) ועוד שטעמה משובח יותר כשנולדה (רמב"ן) : טו אסור בי"ט שלאחריו . משום הכנה כלו' דכשנולד נגמר וא"כ

י מימרא דרבי יוחנן שם כ מימרא דרב מאחי שם ל שם בגמרא מ בפי' רש"י ותוס' נ הר"ן שם ס הרא"ש אפרים וכרב"ן שם ע טור וב"י פ ברייתא שם ופי' הרא"ש והר"ן שם ושם נראה מדברי הרי"ף וכ"ה בפי' מהר"ם בשם המפרשים צ שם בגמ' ו' וכרב עור בשם הגאונים הרי"ף ורמב"ם בפ"ב וש"ע ק טור בשם אחיו הר' יחיאל :

עטרת זקנים

מתירין דכי אמרינן באלף כולן אסורות בוודאי אמרו ולא על ספק (ב"י בשם הרשב"א) :

ו* ועכו"ם המביא ביצים בי"ט א' מסל"ת שנולדו מאתמול מותר ביום ב' של גליות וה"ה בנולד ביום א' דר"ה מותר ביום ב' אפילו לדעת המחמירין בסי' תק"ו סעיף א' ע"ש ודוקא בעכו"ם שאינו יודע שחשוב ישראל אבל אם יודע העכו"ם דנולד אסור בי"ט אין לסמוך עליו דמתכוין להשביח מקחו כדי להתירו אומר כן (ב"י בשם"ס) :

* שמא נולד' בשבת כת"ה משמע דחששא היא שמא נולד בי"ט דהיינו באחד בשבת דאז הוי הכנה דרבה דהוי מדאורייתא ועיין בב"ח נ"מ :

נתיב חיים

נתבו' ל"נ מה שהקשה מגמרא דביצה דף ג' ע"ש ולכאורה קלב כדעתי דלק"מ דהא אליבא דמ"ד הבין דבמלחמה דרבנן לא אמרינן דשל"מ כי ר"ה במסקנא חדית לן הך דינא ואתר לי פורי בגאון וז"ל דמאן דקמותי' שפיר קמותי' דלפי האמת קשה ל"ל לרב אשי לוי ספק יו"ט ספק חול ואפילו בספיקא דרבנן אמרי' דשל"מ לא בטיל לא הל"ל לר"א אלא בוודאי דרבנן אמרי' דשל"מ והקמאי וספיקא אסורה שנולד ביו"ט ספק טריפה :

לבושי שרד

סק"ח (°) כיון דאסורה בשבת כנ"ל . (ש"ע ס"ח) (°) אפרוח שנולדה וכו' . ע' ת"י סוף כלל ס"ד :

יד אפרים

אסור ר"ל משום דע"י הנגיע' מאוגד וה"נ טלטול שפט שלא מן הכד אסו' ואם כן א"ש כן ופי' רמ"ה שכתב מדברי כאי"ו ומיירי גם כן כה"ג שיש דבר כיותר ולכן שאינו דולק שרי ואע"פ שיאגדגד מי"ן משום דבכה"ג שבוטל דבר כהיתר וכמנור' מתנדנדת תהילה כנ"ל טלטול מן הכד ולכן הקשה על רמ"ה שמשם בסי' ש"י ולא חילק דדוקא כנר הבעגול שמתנדנד עי' בנגיעה אסור : (סק"ו) כיון שבדק אתמול ולא מצא והיום בשחרית מצא ולא תלינן כו' וחזרה דזה לא שכיח כנ"ל : (שם ס"ק י"א) גם המוקצה זו בנולד ביו"ט כנ"ל :

אשל אברהם

א] מותרות . דלא נצריך במלחת דלא שכיחא רשב"א סימן תקל"ט :

חתם סופר

סי' רצ"ת : (שם ס"ק י"ג) עיין צל"ח פסחים דף ז' ע"ב ועיין צל"ח ביצה י' ע"ב ד"ה שנים ומצא ג' אסירין אריכות בזה וסלינ על המג"א [מהגאון כ"ס] :

באר היטב

שני של ר"ה . ואם חל ר"ה ביום ה' ו' ונולדה ביום ה' אסור בשבת רוקח וש"ל : (ט) השכים . קודם עלות השחר . ר"ן : (י) בתים דאז משמשת עמו ולא ספקא מארעא : (יא) לא . פי' והשכים בשחרית ומצא אבל לא בדק בשחרית אלא ביום מצא אסור מספק שמא יצא היום דספק בדבר שיל"מ אסור בספק השוה. (יב) ומסל"ת . ואם ידע העכו"ם דנולד אסור לישראל אינו נאמן דמתכוין להשביח מקחו להתירו מרדכי . ואם הביצים של ישראל והעכו"ם מסל"ת שנולדו מאתמול ויודע שנולד אסור לישראל . פ' ביו"ד סי' ס"ס ספק י"ח דהפרישה וב"ח אוסרים וש"ך וט"ז מתירין ע"ש : (יג) לסמוך . וה"ה בכל מילי דרבנן ועיין ביו"ד סי' קכ"ג : (יד) אין . וט"ז בשם רש"ל מיקל גם בזה ע"ש ועמ"א :

לנבות

ביאור הגר"א

מה כו' וכ"ס כאן : ס"ו לפיכך כו' אבל כו'. תוס' בבכורות ח' א' ד"ה אימור כו' : אבל אם לא בו'. שם כמאי אוקימתא כו' ועיין רש"י שם ד"ה איפא כו' : ועו"ב כו' ודוקא כו'. כמ"ש בב"ק קי"ו כ' אר"א אין מסל"ת כו': ואסור מדאורייתא שם ג' ב' במלחמה לרבה כו' ור"ל בי"ט שאחר בשבת מיירי הברייתא וע' סי' תק"ן ס"ב אבל נפלו כו' : אבל בי"ט שני אפי' כו'. כמ"ש בריש י"ט ו' ב' והאחא דירפינן כו' ופרש"י שם כ' ב' ד"ה מי לא כו' : ס"ז ואפי' בי"ט כו'. מתוס' שם ד"ה נגזור כו' : ס"ח ואם נולד כו'. כיון דאסור ביומו הוה הכנה וכמו עלים שנשרו בשבת :

חכמת שלמה

אזלינן ומותר עיי"ש ודו"ק כי קצרתי ועיין בחיבורי על אהע"ז מהדורא ה' סי' קמ"ט מה שהוכחתי דיש חילוק בין ד"ת לדרבנן דבאיסור תורה לא אזלינן בתר רובא וחזקה בדבר שילי"מ ובדרבנן אזלינן בתר רובא בדבר שילי"מ עי"ש שהוכחתי כן מן הש"ס פ"ק דחולין עי"ש ודו"ק : (שם סעיף ה' בהגי"ה) ואם חל יו"ט ביום א' ב' וכו'. נ"ב משמע להדיא הא ביום א' אסורה דאין שבת מכין ליו"ט נראה דה"ה להיפוך אם יו"ט ביום ו' אסורה בשבת של אחריו דאין יו"ט מכין לשבת ולא מהני בזה עירוב תבשילין וכמ"ש לעיל לענין החלב והבאתי ראיה מדברי הא"ר סקט"ו בשם עבודת הקודש וה"ה נמי בזה עי"ש ודו"ק. והנה בדברי הר"ן הנ"ל דבדבר שילי"מ לא אזלינן בתר רובא הארכתי הרבה בחידושי ובעת צ"ע מובא מה יענה הר"ן ז"ל למשנה מפורשת במכשירין פ"ב מ"א פירות שניה שרבו על של שלישית ושל שלישית על של רביעית ושל רביעית על של חמישית וכו' הולכין אחר הרוב ע"ש בתוי"ט ובמפורשים וקשה הרי טבל הוי דבר שילי"מ ולמה אזלינן בתר רובא בזה ובע"כ מוכח דאף בדבר שילי"מ אזלינן בתר רובא והתם בע"כ מטעם רוב אתינן עלה דאי מטעם ביטול פשיטא

הגהות רעק"א

סי' תקי"ג מג"א סקי"ב משום דהוי דבשיל"מ ע' בהר"ן פ' אין צדין דמסתפק בזמור וכו' אם אמרי' גבי דשיל"מ מרובה פריש ועיין ביו"ד סוף סי' ע"ו דבתפ"ג אמרי' מרובה פריש אף דהוי דבשיל"מ : מג"א סקט"ו א"כ לק"מ דהוא גופה גזירה בלא"ה גזירה דאם אפרוח שנולד ביו"ט לא היה אסור משום מוקצה גם בנולד בשבת היה מותר ביו"ט שלאחריו דלעצמו הכינה דאם יאסר לחולה יהיה מותר לבריות כאותה . ואף מדרבנן לא הוי הכנה אלא דלפי האמת דאפרוח שנולד הוי מוקצה בנולד בשבת אסור ביו"ט שלאחריו דהוי הכנה מדרבנן דל"ש הכינה לעצמה דאם ישחטו לחולה יהיה אסור לבריות משום מוקצה ואף אם נימא וגם ר"י דס"ל דמתיר אפרוח שנולד ביו"ט דהואיל ומתיר עצמו בשחיטה דזכו מועיל על המוקצה שהיה עד שעת לידה שלא לגון תנו דאתקצאי כיון דבשמשות אבל בשבת מ"מ גם אחר הלידה מוקצה מ' איסור שבת והוי הכנה מדרבנן ליו"ט שלאחריו הא מ"מ כיון דנסתלק המוקצה דבכ"מ דהמוקצה דמשעת לידה ואילך אם שוחטים לחולה מותר לבריות ואין מוקצה לחצי שבת ואף אם נידון כיון דפ"מ בה"ש היה מוקצה ואחר הלידה נ"כ היה מוקצה אין בזה אין מוקצה לחצי שבת מ"מ הכינה עצמה לחולה דבשעת הלידה דמותר לבריות כאותה אם כן לא הוי הכנה אפי' מדרבנן וראיתי להיש"ש דלר"י אפרוח שנולד בשבת מותר לעצמו דהואיל ומתיר עצמו בשחיטה ולענ"ד אינו דהא מ"מ אחר הלידה הוא מוקצה מי איסור :

מחצית השקל

מנחת יעקב. ומדברי מגן אברהם משמע דפסק כדעת ת"ח : (ס"ק ח) וכן בשבת וי"ט וא"ת כו' דע"כ אין הטעם משום דשבת וי"ט קדושה אחת הן והוי כיומא אריכתא דהא קי"ל בסי' תע"ו וכ"ה בגמ' ביצה דב' קדושות הן אלא על כרחך הטעם משום הכנה : ועל זה הקשה והא נגמרה ביום ו' : וי"ל כיון דמתסרא בשבת מדרבנן כנ"ל דגזרינן אטו נולדה בשבת שאחר י"ט : דלפי מ"ש התו'. ביצה דף ד' שהקשו גם כן קושיות הר"ן הנ"ל. ותי' גם כן כמו שתי' הר"ן ובתי' קמא כתבו ליישב קושי' הר"ן דהלידה חשובה הכנה. ור"ל דע"י הלידה הוכנה לגדל אפרוח. וגם טובה יותר לאכילה כמ"ש בס"ק י"ד : דהראשון לעצמו הכין ר"ל מדאורייתא. דהא לא אסור בראשון כ"א משום גזרה כנ"ל : (ס"ק ט) ולמחר כו' קודם ע"ה דאל"כ איכא למיחש שמא נולדה היום אחר ע"ה שכבר יום הוא : (ס"ק י) בתוך כו' ולא ספי' מארעא דאז ודאי אינה יולדת בלילה. אבל ליכא זכר תוך ס' בתים כו' דע"כ ספקא מארעא אפשר דיולדת בלילה. אע"ג דמ"מ רובן יולדות ביום ומה"ט שרינן היכי דלא בדק מעי"ט. מ"מ אי בדק מעי"ט אי הוי אזלינן בתר רובא נימר שילדה ביום. ע"כ צריך נמי שיצאה רובה וחזרה וזה לא שכיח כלל ועפי יש לתלות במיעוט שילדה בלילה. מלומר שיצאה רובה וחזרה דהוי כמו מעוטא דמעוטא כ"כ הר"ן ותוס' : (ס"ק יא) ומסל"ת כו'. דמתכוין להשביח מקחו . דאם יאמר שנולדה היום לא יקחם הישראל לכן לא הוי מסל"ת : ואם הביצים ש"י כו'. דאז ל"ל להשביח מקחו נתכוון : דהפרישה וב"ח אוסרים כיון דיודע שהאיסור והיתר לישראל תלוי בזה לא הוי מסל"ת : והש"ך וט"ז מתירים דאפי' יודע שההיתר והאיסור תלוי' בזה מ"מ משכחת לה מסל"ת כגון שמסיח הדברים לס"ת בלי שאלה והביאו ראיה ממאי דקי"ל דמומר נאמן במסל"ת בעדות אשה להעיד שמת בעלה. דהמומר לא ידע שהיתר נשואים לאשה לאחר תלויה במיתת בעלה . אפ"ה דגם כה"ג משכחת לה מסל"ת : (ס"ק יב) מותר כו' וה"ה בכ"מ דרבנן. ומסקנת הש"ך בסי' צ"ח וקל"ו דדוקא דומיא דהכא דלא אתחזק איסורא אבל היכי דאיתחזק איסורא אפי' בדרבנן אין גוי נאמן במסל"ת. אבל מסקנת פר"ח בסי' ס"ט דאפי' בדרבנן ולא איתחזק איסורא מ"מ אין גוי נאמן במסל"ת אלא בעדות אשה בלבד. ודוקא פסולי עדות כגון אשה וקטן נאמנים במסל"ת באיסור דרבנן ולא איתחזק איסור' ע"ש : (ס"ק יג) שמא כו' בת"ה הגרס' שמא כו' כנ"ל: ביום א' בהשכמה ר"ל קודם ע"ה כמ"ש בס"ק ט'. דאל"כ אי"ל שמא נולדה היום אחר ע"ה. אבל אם בא קודם ע"ה ליכא לספוקי שמא נולדה היום כ"א או שנולדה בליל י"ט או בשבת. בזה נאמן שנולד מע"ש דהא אפי' נולדה בשבת ליכא כ"א איסור דרבנן. וא"כ נאמן במסל"ת. וגם אין לחוש שמא נולדה בליל יו"ט והיינו דלמא ספקי מארעא דיולדת בלילה חדא דאפי' ספקא מארעא רובן יולדת ביום ואע"ג דבדשיל"מ לא מהני רוב כמ"ש בס"ק זה. מ"מ הא אין זה כ"א מדרבנן וכמ"ש למטה והא בדרבנן נאמן במסל"ת. ועוד הכא עדיף דאיכא תרי רובא. רוב הנ"ל. ועוד דרוב הביצים שמביאים למכור הם מאותן דאיכא זכר בהדה דאינה יולדת בלילה. וכ"כ היש"ש : שאינו עושה מעשה. ר"ל ראיית מהרי"ו ממאי דקי"ל בי"ד סי' קי"ח היכי דשל גוי הוא טוב כשל ישראל ל"ח שהגוי החליף בשלו כיון דאין הגוי נהנה בחילופין. אא"כ כתוס שעשה להכשיל לישראל. זה לא חיישי'. י"ל דהיינו דוקא לעשות מעשה ל"ח שעשה להכשיל כיון שאין נהנה. אבל לומר דבר שקר אפשר שהוא אומר אפי' אינו נהנה רק להכשיל לישראל : מ"מ נ"ל להתיר מטעם אחר דרוב כו' ונהי דלא שרי מטעם רוב'. משום דהוי דשיל"מ וכמו דקי"ל דדשיל"מ אפי' באלף לא בטיל אע"ג דאיכא רובי דהתירא ה"ה דלא אזלי בתר רובי בדשיל"מ. ואע"ג שיש לחלק ודוקא בתערובות דאתחזיק אסורא לא מהני רובא אבל הכא לא איתחזיק אסורא. מ"מ מסברי לא אזלי' בתר רובי וכ"כ הר"ן. ונ"ל הא דמתירי' בלא בדק מעי"ט ונמצא קודם ע"ה ביצים אפי' ליכא זכר בהדה. משום דאפי' ספקא מארעי' רובן יולדת ביום והא בדשיל"מ לא אזלינן בתר רובא ע"כ נ"ל דהאי רובי דספקי מארעי גם כן אינה יולדת אלא ביום עדיף ומעוט' דמעוט' שיולדת בלילה אפי' ספקא מארעי' כה"ג אפי' בדשיל"מ אזלינן בתר רובי. ואפ"ה אם בדק מעי"ט אסור בספקי מארעי' ולא סליק ביצה' רובה וחזרה דזה לא שכיח כלל ועדיף לתלות שנולדה בלילה אע"ג דהוי מעוט' דמעוט': כמו דבר המתכבד כו' בגמרא דב"מ פ"ב דף כ"ה ע"ב תנן אם היה משכיר ביתו לאחרים המוצא דבר תוך הבית ה"ה של המוצא. והקשה הש"ס נימא דאזלינן בתר בתרי' ויהי' של הדר בתוכו עכשיו מי לא תנן המוצא מעות בירושלים ברגל הכל מעשר דרוב עולי רגלים מביאים מעות מעשר שיש להן כדי לאכלן בירושלים, ובשאר ימות השנה חולין. ואמרי' מ"ע ברגל הוי מעשר נימא מלפני הרגל נפלו שם דהוי חולין. א"ר שמעיה הואיל ושוקי ירושלים עשויים להתכבד בכל יום משום טיט. א"כ מה שנפל קודם הרגל מצאו מכבדי שוק. א"כ הכא נמי נימא קמאי אזלי דכל מי שדר בבית כשיוצא משם לדיר' אחרת מחפש כל זוויות הבית ומצא מה שהוא שלו ונטלו. ואם כן אם מצא עכשיו מעות והאי של הדר בו עכשיו ע"ש מה שתי' הש"ס. הרי אפי' לענין ממון להוציא מיד המוצא אמרינן כיון דמתכבד אזלינן בתר בתרא. ע"כ מן התורה ולא תלד חומרא וכן מוכח בפסחים דף ז' ע"א לענין חמץ ומצה ע"ש. וכיון שהוא דאורייתא אין הגוי נאמן במסל"ת בי"ט שאחר שבת : אך נ"ל כו' ומביאים הרבה בבת אחת. וודאי הרוב לא נולדו היום ונ"ל שכבר אכלו מה שנולד לפני י"ט. שפיר י"ל דאזלינן בתר רוב'. אלא שהרשב"א הביא בשם הר"ן שכתב היכי אזלינן בתר רוב' דוקא אם הגוי מביא לבית ישראל אבל ליזיל לבית הגוי לקנות לא מהני רובא. דהם הוי מקום קביעותו וכל קבוע כמחצה על מחצה : אך מצאתי בס' שטה מקובצת שכ' בשם הריטב"א שכתב בשם רבו ז"ל נכרי שהביא ביצים לישראל ואמר אם נולדו מאתמול או היום מותרין דאזלינן בתר רובא. ורובן הם מן הימים שעברו וכל דפריש מרובא פריש (משמע אפי' אין הגוי מסל"ת) ולא עוד אלא אפי' הלך שם ישראל ולקחו מביתו לא אמרינן כדאמרינן בכתובות דף ט"ו דהיכי דאזלי לגבייהו הוי מחצה ע"מ משום קבוע. דהתם אתחזיק וודאי חד פסולה אבל הכא לא אתחזיק בבית הגוי ביצה שנולדה היום כו' וכן היה הרב מורה הלכה למעשה אבל הרשב"א אינו סובר כן עכ"ל : (ס"ק יד) ואפי' כו' אם לא נגמר הביצה היום. ר"ל הלידה היום הוא גמר ההכנה של אתמול. דכמצא במעי אמה עדיין אינה טובה כ"כ כאלו נולדה וכמ"ש אח"ז : (ס"ק טו) אסור כו' ועכבי' שהרבה להקשות דהאי' דף ו"ז ע"א אפרוח שנולד בי"ט רב אמר אסור מוקצ' היא ושמואל ואיתימא ר' יוחנן אמר מותר הואיל ומתיר עצמו בשחיטה ע"י הלידה מתיר גם הלידה

איסור

הלכות יום טוב

פ"ו הי"א שני ימים טובים שחלו להיות בחמישי וערב שבת עושה עירובי תבשילין מיום רביעי שהוא ערב יו"ט, שכח ולא הניח מניחו בראשון ומתנה וכו', כיוצא בו היו לפניו שתי כלכלות של טבל ביום ראשון אומר וכו', ובהי"ד שם ז"ל, כל הדברים האלו שאמרנו היו בזמן שהיו ב"ד של א"י מקדשין על פי הראי' והיו בני הגליות עושין שני ימים כדי להסתלק מן הספק וכו' אבל היום שבני א"י סומכין על החשבון ומקדשין עליו אין יו"ט שני להסתלק מן הספק אלא מנהג בלבד, ולפיכך אני אומר שאין מערב אדם ומתנה בזמן הזה לא עירובי וכו' ואינו מעשר הטבל על תנאי אלא הכל מערב יו"ט בלבד עכ"ל. וקשה מהא דאיתא בביצה דף ד', שני ימים טובים של גליות רב אמר נולדה בזה מותרת בזה ורב אסי אמר נולדה בזה אסורה בזה, ומפורש שם בגמ' טעמא דרב משום דיו"ט שני משום ספיקא הוא ועי"כ הביצה מותרת דממ"נ חד מינייהו חול הוא, ועיין ברמב"ם בפ"א מהל' יו"ט שפסק להדיא כרב דנולדה בזה מותרת בזה, וזה סותר למה שפסק הכא דעתה אין מועיל תנאי משום דהשתא יו"ט שני לאו משום ספיקא הוא אלא משום מנהג והוין שני הימים בודאי יו"ט, וא"כ הרי צריך להיות נולדה בזה אסורה בזה כדין נולדה ביו"ט שאסורה בשבת הסמוכה לה כיון דשני הימים הוין יו"ט ודאי, וכבר הקשה זאת הלח"מ שם.(א)

גדר קדושת שני ימים טובים של גליות

והנראה לומר בדעת הרמב"ם, דבאמת אה"נ דעיקר דין שני ימים טובים של גליות לא עשאום שינהגו שניהם כאחת בתורת ודאי, ורק שינהגו שניהם בתורת ספיקא, ואע"ג דעכשיו הרי ידעינן בקביעותא דירחא, מ"מ דינם רק כספיקא, כיון דעיקר התקנה מעיקרא כך היתה ומנהג אבותינו בידינו,[1] אכן הרי כ"ז לא שייך אלא על דין יו"ט שני של גליות, עלי' הוא דאמרינן דדינו רק כספיקא, משא"כ יו"ט הראשון, הרי כיון דהשתא ליכא ספיקא וידעינן בודאי דזהו זמנו של יו"ט והוא היו"ט של תורה, א"כ הרי ודאי דהרי הוא יו"ט בתורת ודאי ואין בו שום סרך דין ספיקא כלל, ופשוט.[2] וא"כ הא נמצא דדין יו"ט של גליות עכשיו דינו חלוק, דאם באנו לדונו ליו"ט הראשון בפ"ע בדינו, בזה פשוט דהרי הוא חשוב ודאי יו"ט, אבל אם באנו לדונו להצטרף עם השני בזה הדר דינא דכל חד ספק מיקרי, וגם הראשון לענין צירופו עם השני הרי הוא רק כספק,[3] ולפ"ז שפיר חלוק דין התנאה מדין נולדה בזה מותרת בזה, דבדין נולד האיסור נעשה רק משני הימים ביחד, דהלא כן הוא עיקר איסורא דנולד, מה דנולד ביו"ט אסור ביו"ט, ומכח שניהם יחד דוקא הוא דקאתי איסורא, וכשאנו באין לדון לאסור מה שנולד ביום הראשון ליום השני, רק מכח דין יו"ט של שניהם כאחת הוא שאנו באין לאסרו, וצריכין אנו לצרפינהו לשני הימים ביחד למיחשבינהו תרווייהו יחד ודאי יו"ט לאשווי איסורא דנולד מזה לזה, וע"כ כיון דבזה כל חד כספיקא חשוב ע"כ נולדה בזה מותרת בזה, משא"כ לענין התנאה, אע"ג דאם חד מינייהו חול הוא א"כ ממ"נ מותר לאפות ולבשל מיום השני לשבת, או משום העירובי תבשילין, או משום דהרי השני חול הוא, וכן ממ"נ יוכל להרים תרומה מן הטבל, אבל הרי באמת שני דינים נפרדים הם, וכל חד דיינינן לי' בפ"ע על כל יום בפ"ע, ואין כאן דין הנעשה משני הימים ביחד, ורק דכך איתרמי מילתא שתלויין שניהם זב"ז, אבל מכיון דבעיקר דינם הוין שני דינים נפרדים שחל על כל יום בפ"ע, ע"כ שוב הדר דינא דהראשון הוא ודאי יו"ט ואין בו לא עירוב ולא קריאת שם של תרומה בשום גוונא, ולא מהני ע"ז התנאה כיון דהראשון אינו מצטרף ממילא דהיו"ט שני הוא בדין תקנתו דהוא יו"ט לכל דבר.[4]

ביאורים

1. היינו דאע"ג דאין לנו שום ספק, תיקנו את היו"ט כדין ספק. ודבר זה צ"ב, מה שייך לדון שיום זה הוא ספק כשידעינן להדיא שהוא יום חול. ומה שאפשר לכאורה לומר בזה הוא שחז"ל נתנו ליום זה קדושה ודאית מחודשת, שדיניה ככל הדינים שהיינו נוהגים ביום זה אילו היינו מסופקים, ולא שבאמת יש לנו ספק אלא רק דיניה המעשיים של קדושה ודאית זו הם כדיני ספק. אבל לא יתכן לומר כן, הן מסברא והן מהמשך דברי רבינו שאין להם ביאור לפ"ז. אמנם באמת מצינו את המושג "חלות ספק" בכמה דוכתי, והמפורסם בהם הוא מקדש אחת משתי אחיות, שידוע בזה יסודו של הגרש"ש שאין כאן ספק מי מקודשת וכלפי שמיא גליא שאחת מקודשת ואחת לא, דמהכ"ת שאחת תתקדש יותר מהשניה, הא שתיהן שוות בסיבת חלות הקידושין. אלא הקידושין חלים על שתיהן בגדר של ספק. ודבר זה צ"ב, מה שייך ספק בדבר ידוע. **ונראה הביאור בזה**, דכמו שכל "חלות דין" הוא קביעה דינית, דהיינו שנקבע בתורה שדבר זה הוא סיבה לדינים מסויימים, ונקבע מעמדו בעיני התורה להיות סיבה לדין מסוים, כך יש להבין שדין הקידושין נקבע לא על אשה מסוימת אלא על שתי הנשים כאחד לגבי אחת מהן. דדין שתיהן הוא שאחת מהן מקודשת. וזו קביעה של התורה באופן וודאי לגבי שתיהן שדינן הוא שאחת מהן מקודשת. וכמו כן בנידון דידן, דהנה בזמן שקידשו על פי הראיה באמת היה רק יום אחד קדוש ואנו לא ידענו מתי הוא, ומספק נהגנו קדושה בשניהם, והיה המצב שיש כאן שני ימים שאחד מהם קדוש בוודאי. ועתה שאין לנו ספק מתי יו"ט ורצו חז"ל להשאיר את המנהג בידינו, לא חידשו קדושה חדשה וודאית על היום השני, אלא קבעו ששני הימים מקודשים ביחס לאחד מהם, ונמצא שנשאר אותו מצב שהיה בזמן הקדום, שיש כאן שני ימים שאחד מהם קדוש, אלא שאז היה זה משום שבאמת היה לנו ספק, והיום זהו גדר הקדושה שחלה בימים אלו.

2. היינו דהקדושה המחודשת שתיקנו חז"ל על שני ימים טובים היא בגדר "קדושת שניהם לגבי אחד מהם". אבל הקדושה העצמית שיש ביו"ט ראשון אינה נוגעת לתקנה זו, והיא קדושה וודאית לכל דיניה, ואף לגבי דינים דרבנן אין לנו להקל ולומר שלגבי דבריהם הם אמרו והם אמרו שיום זה הוא ספק, דאין להם סיבה להקל בקדושת היום הראשון, דקדושתו העצמית אינה נוגעת כלל לתקנה של "קדושת שני ימים טובים".

3. היינו דלפי משנ"ת שהקדושה שקבעו חז"ל היא שאחד משני הימים קדוש, זהו רק כאשר אנו דנים על הקדושה של שני הימים כדבר אחד, דבדין "קדושת שני הימים" גדר הקדושה הוא ששניהם קדושים לענין אחד מהם. אבל אם נבוא לדון על קדושת היום הראשון בפני עצמו, הרי יש לו קדושה נפרדת מצד עצמו שאיננה נוגעת ליום השני כלל, דיום ט"ו בניסן הוא יום קדוש.

4. היינו דאם רוצה להפריש תרומה בתנאי זקוק הוא לומר שאין קדושה

עצי החיים

(א) ובגליונות חזו"א תי' דכיון דהשתא אין כאן ספק נמצא שאין כאן תנאי באמת, דאין דעת התורם להתנות שאם הראשון חול תחול התרומה בראשון דהא הראשון בוודאי קודש. ונמצא שכל מעשה התרומה הוא רק בשני. וכ' שזה נראה כונת הלח"מ (בפ"ו), ויעו"ש בלח"מ שנראה קצת מלשונו שאין זה רק חיסרון באומדנא של התורם, אלא שהרי באמת אין כאן תנאי, דא"א להתנות שאם הראשון חול תחול התרומה בראשון. דהא הראשון וודאי יו"ט.

והנה כ״ז לא יתכן, אלא אם נימא דגם דעת הרמב״ם דגם עתה יו״ט שני הוא רק משום ספיקא, והא דלא מהניא התנאה הוא רק משום דין ודאי של יו״ט הראשון, אבל הרי י״ל דדעת הרמב״ם היא דגם משום יו״ט שני בעצמו ג״כ לא מהניא התנאה, ואע״ג דתקנתו הוא משום ספיקא, וכדקאמר הגמ׳ דמנהג אבותינו בידינו ומשום גזירה שמא יחזור הדבר לקלקולו דכ״ז הוא משום ספיקא, אבל מ״מ כיון דהשתא מיהא ליתא ספיקא ורק דין שינהגו במנהג ספק, א״כ ממילא דלית בי׳ התנאה דליתא על מה דליחול ההתנאה כלל, וכל חלות התנאה הוא רק על מקום שיש ספק באמת,[5] וגם דכל שדינו הוא בתורת ודאי שינהגו בי׳ משום ספיקא ממילא דהוי כודאי דלא שייכא בי׳ התנאה,[6] ולפ״ז גם משום דין יו״ט שני בעצמו לא מהניא התנאה לדעת הרמב״ם, ולא צריכינן כלל לדין ודאי של ראשון, וא״כ אכתי צ״ע קצת דאמאי נולדה בראשון מותרת בשני, כיון דגם השני ודאי דהוא יו״ט שני של ספיקא דאסור בי׳ הכנה.[7] אכן עיין בראב״ד שם שכתב וז״ל, לא ראינו הגאונים הראשונים שחלקו בדבר זה וכו׳ ואם יאמר בשני אם אתמול קדש והיום חול אין בדברי של אתמול כלום והיום תהי׳ זו תרומה על זו כ״ש שיכול לומר מאתמול, ובמ״מ עוד שם שהמעשה אינו נגמר אלא בשני ודיבורו בראשון לא יעשה כלום עכ״ל הראב״ד, הרי דמבואר מתוך דברי הראב״ד דמפרש דעת הרמב״ם דהא דלא מהניא התנאה הוא משום דין יו״ט הראשון, ומיושב היטב דברינו כמש״כ.[8] אכן נראה דדברינו בדעת הרמב״ם מתישבים בכל גווני, ומשום דנראה דאע״ג דהא דמנהג אבותינו בידינו אינו מועיל לאשוויי ספיקא, ואמרינן דדין נהיגתו כדמעיקרא בתורת ספק יש בו גם נד דין ודאי, אבל אכתי מ״מ אזלינן בתר עיקר תקנתו דהא מיהא דלא חלה דין יו״ט על שניהם ביחד, וכל אחד נידון בדין יו״ט ודאי בפ״ע, ואמרינן על כל אחד בשעתו שהוא היו״ט, אבל לא שיהיו שני ימים של יו״ט, ולפ״ז שפיר חלוק דין התנאה מדין הכנה כמש״כ דבהכנה דאיסורו הוא משני הימים ביחד דמה שנולדה ביו״ט אסור ביו״ט ובשבת שלאחריו ע״כ לא שייך זאת בשני יו״ט של גליות דאין בהם דין יו״ט על שניהם ביחד,[9] משא״כ בדין התנאה דדיינינן על כל יום בפ״ע בזה הוא דפסק הרמב״ם דלא שייך התנאה כיון דידעינן בקביעותא דירחא ולית דין ספק בהיו״ט של גליות וכש״נ.(ב)

הלכות חמץ ומצה

פ״א ה״ג אינו לוקה משום לא יראה ולא ימצא אלא אם כן קנה חמץ בפסח או חמצו כדי שיעשה בו מעשה, אבל אם הי׳ לו חמץ קודם הפסח ובא הפסח ולא ביערו אלא הניחו ברשותו אע״פ שעבר על שני לאוין אינו לוקה מן התורה מפני שלא עשה בה מעשה עכ״ל. וכבר הקשו דאיך לוקה כלל על לאוי דלא יראה ולא ימצא, והרי בפסחים דף נ״ה מבואר להדיא דלאוי דלא יראה ולא ימצא הויין לאו הניתק לעשה דתשביתו, וקשה על הרמב״ם שפסק דבקונה חמץ בפסח דהוי מעשה לוקה, וצ״ע.

15/08/2018אחח

ביאורים

כלל ביום שבו חלה התרומה, וא״כ יש לדון על כל אחד משני הימים האפשריים שבהם חלה התרומה האם יום זה קדוש או לא, והנידון הוא לא האם יש קדושה ב״שני הימים״, אלא יש כאן שני נידונים, האם יש קדושה ביום א׳ והאם יש קדושה ביום ב׳, והרי כל יום בפ״ע בוודאי קדוש, דהיום הראשון בוודאי קדוש בפני עצמו וכדנתבאר לעיל, והיום השני נמי יש בו קדושה של אחד משנים, וא״כ אינו יכול לתרום.

[5] דהרי ההיתר לעשר הוא באופן שקובע שהמעשר יחול ביום החול שבין שני הימים, והרי אין יום כזה, אלא ששני הימים דינם באופן כזה שאחד מהם חול, וא״כ לא שייך ליחס את המעשה לזמן החול שבין שני הימים שהרי באמת אין זמן כזה. וזהו כוונתו במש״כ ״דליתא על מה דליחול ההתנאה כלל, וכל חלות התנאה הוא רק על מקום שיש ספק באמת״, דאין כוונתו שיש כאן חלות תנאי, שהרי אין כאן שום תנאי אלא רק עושה את המעשה כלפי הזמן שבו אפשר לעשותו. אלא כוונתו כנ״ל שא״א לייחס את המעשה לזמן מסוים של חול שהרי באמת אין זמן כזה.

[6] היינו שבאמת אין שום זמן בב׳ ימים אלו שאינו קדוש, אלא כל אחד מהם קדוש בקדושת ״ב׳ ימים שאחד מהם קודש״, וא״א להחיל תרומה בזמן שיש בו קדושה.

[7] דלפ״ז גם ביצה שנולדה בראשון אסורה בשני, דהא סו״ס הביצה לא נולדה בחול או נאכלה בחול, אלא נולדה ביום שהוא בוודאי קדוש בקדושה של ״אחד משני ימים״, וגם נאכלת ביום קדוש בקדושה כזו, ומ״ש מהא דא״א להתנות על עירוב משום ששני הימים קדושים בוודאי, הא כמו״כ נמי א״א לאכול ביצה שנולדה בזה. (ומזה מוכח דגדר קדושת ספק שתיקנו ביו״ט שני אינו קדושה כזו שדיניה כאילו היה ספק, דא״כ אין מקום לקושיא זו, דסו״ס אילו היה ספק היה מותר לאכול הביצה וא״כ לא תיקנו חז״ל איסור הכנה כה״ג. אע״כ כמשנ״ת.) ואמנם כל זה אינו מוכרח, די״ל דאע״פ שהקדושה חלה בוודאי, מ״מ כיון שגדר הקדושה הוא שאחד משני הימים קדוש ותו לא, לא נאמרו כל הדינים הנולדים מקדושת שני הימים, ולכן יש להתיר הכנה מיום זה ליום זה. ולכן דקדק רבינו לכתוב ״אכתי צ״ע קצת״.

[8] היינו דחזינן מדברי הראב״ד שהבין ברמב״ם דהטעם לאסור את העירוב בתנאי הוא לא משום שא״א לעשות תנאי בקדושה וודאית של ״אחד משנים״, אלא מצד שהיום הראשון הוא קדוש בוודאי, ולפ״ז לגבי הכנה דביצה דל״ש האי סברא, דהא כל האיסור נובע מקדושת שני הימים ביחד, וכדביאר רבינו לעיל, וכיון שרק יום אחד קדוש מהני ההכנה.

[9] היינו די״ל דאע״פ שיש כאן קדושה וודאית, וברור שלא נולדה הביצה ביום חול, מ״מ אין לאסור ביצה שנולדה אתמול כיון שדין הקדושה הוא ששני ימים אלו הם ״יומיים שאחד מהם חול ואחד מהם קודש״, ואע״פ שלא נולדה הביצה בזמן שהוא חול (דהא אליבא דאמת אין כאן ממ״נ), מ״מ ברור לנו שאין זמן אכילתה והכנתה שוים כאחד באותו יו״ט, דמצד עצם דין היומיים האלו עלינו לדון את האכילה וההכנה כהפרדה זמ״ז. וכל סיבת האיסור היא שאכילת הביצה והכנתה נעשו יחד באותה קדושה, וכאן מצד עצם דין הקדושה עלינו לדון שרק אחד משני הימים קדוש. משא״כ לגבי עשיית תרומה או עירוב הסיבה שאין התרומה חלה היא מכח כל יום בפ״ע, ועלינו לדון על כל יום אם הוא אסור או מותר, ובזה י״ל דשניהם אסורים כיון דשניהם קדושים בוודאי.

עצי החיים

(ב) בעיקר הקושיא, יעוי׳ באבי עזרי כאן שתירץ כעין זה, דהכלל הוא שכל מה שהיה אסור מספק בזמן שקידשו ע״פ ראיה שמא היום הוא היו״ט, אסור בזמן הזה בוודאי. וממילא לענין עירוב ומעשר א״א להתנות, שהרי בזמן הראיה כל יום כפ״ע עמד בספק אולי היום הוא יו״ט והיה אסור לערב ולעשר באותו יום מסופק. וכל ההיתר נבע מכח שהיה ממ״נ אחד מביניהם חול. והוא מעשר ומערב ביום החול, וא״כ השתא שאסרו באיסור וודאי כל יום כפ״ע בכל האיסורים שנאסרו אז מספק ממילא לא מתחיל התנאי. משא״כ לענין ביצה כל האיסור נובע מכך שנולדה ביו״ט ונאכלת ביו״ט, והרי גם בזמן הראיה לא היתה הביצה אסורה מכח ספק, שהרי אין צד שנולדה ביו״ט ונאכלה ביו״ט. וא״כ ל״ש לאסור השתא.

אסור גם בשני אף על גב דבשאר יום טוב מותר בשני הכא אסור דתרווייהו חשיבי כחדא קדושתא (א*): **ב—ג ולענין זמן בליל יום טוב** שני על הקידוש וביום השני על השופר כתב רש"י בתשובה א] רבותי אומרים שאין אומרים זמן אלא בראשון דקדושה אחת הן וכחד יומא אריכא דמי אבל אני אומר שצריך לומר זמן וכן נוהגין במקומינו ובכל המקומות שעברתי ואין חילוק בין יום טוב שני של ראש השנה לשאר ימים טובים של גליות אלא לענין ביצה ומחובר לאסור של זה בזה וטעמא משום דאף בזמן בית דין פעמים היו עושין שני ימים אף על פי שלא היה שם ספק שיום שני היה עיקר יום טוב והיו גומרים יום ראשון בקדושה שלא יזלזלו בו לשנה הבאה אבל לענין זמן ממה נפשך אי ספק הוא אומר זמן ואי אמנהגא דבית דין סמכינן

יום טוב וכן כל היום מצפין לעדות רואי הלבנה אולי יבואו וכל שעה שבאים עד שתחשך היו מקבלים עדותן ומקדשין החדש בו ביום: ונתקלקלו הלויים בשיר. תמיד של בין הערבים שאמרו בו שירה של חול שהיו סבורים שלא יבואו עוד והיום חול וכשבאו נמצא שהוא קודש: עד המנחה. עד הקרבת תמיד של בין הערבים אבל לאחר מכאן אותו היום הרי הוא מעובר ומונין מיום המחרת ליום הכפורים וסוכות ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה אף על פי שאין מונין למועדות מהיום לא מזלזלין בהאי שלשים אלא גומרין אותו באיסורו כאשר הוזהרו עד המנחה ממלאכה כן נוהגים וגומרין אותו בקדושתו אלמא תחלת עשייה שני ימים לראש השנה בבית דין היה ולא מספק שהרי ודאי שיום טוב למחר ואף על פי כן תיקנו לעשותו שמע מינה חוק חכמים ומצותן הוא היה לעשותם בבאו עדים אחר המנחה והרחוקים יש עליהם לעשותם בכל שנה שמא יבואו עדים אחר המנחה והרי קדושתם אחת ואין כאן לומר ממה נפשך חד מינייהו חול דשמא אין כאן חול אלא שניהם קדש: **ואע"ג** דמשחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו מקבלין עדות החדש כל היום הא אסיק (שם:) רבא דאף מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ביצה אסורה משום דמי לא מודה רבי יוחנן בן זכאי שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה שנוהגים אותו היום קדש ולמחר קדש ופירש רש"י מי לא מודה וכו' אף על גב דתיקן לקבל עדות החדש כל היום להיות מונין למועדות מן הראשון ואפילו באו עדים לאחר המנחה אבל מלעשות יום טוב שני לא נעקרה תקנה ראשונה ממקומה:

ב—ג ולענין זמן בליל יום טוב שני על הקידוש וביום שני על השופר כתב רש"י בתשובה רבותי אומרים שאין אומרים זמן וכו'. כל זה כתב הרא"ש בסוף מסכת ראש השנה (סי' יד) ובהגהות מיימון פרק כ"ט מהלכות שבת (הכ"ג אות ז) ובסוף דבריהם כתבו ההגהות שהר"מ (תשב"ץ קטן סי' קכ) מברך זמן גם ביום טוב שני וכדי לאפוקי נפשיה מפלוגתא מכוין שיהיה לו בכל שנה מלבוש חדש או יין חדש שיקדש עליו כדי שיאמר זמן בלאו הכי וגם המרדכי (סוכה סי' תשסח) כתב שם שהר"מ היה רגיל שלא לשתות יין חדש עד ליל שני של ראש השנה ואומר זמן ודין ברכת שהחיינו על יין חדש נתבאר בסימן רכ"ה (קנח: ב"י ד"ה וכתוב בת"ה) וכתבו הגהות מיימון (פ"ג אות ז) בשם רבינו שמחה דאפילו החולקים על רש"י הני מילי בקידוש אבל בתקיעה מודו וכן הנהיג הר"ס עד כאן (א) והעולם נוהגין לחזור אחר פרי חדש כדי לברך עליו זמן בקידוש אבל בשופר אין מברכין זמן כלל בשני אלא אם כן חל יום טוב ראשון בשבת כדלקמן בסמוך (סי' תרא ד"ה בשני): **וכתב** האגור (סי' תתקכא) מנהג בעלי הנפש מאשכנז אם אין משיג פרי חדש אף על פי כן מברך זמן עד כאן וזה לשון הרשב"א בתשובה בראש השנה נמי אומר זמן אף על גב דקדושה אחת הם וכיומא אריכתא דמו מכל מקום אף הוא מן הדין אין עושין ומספיקא דשמא יבואו מן המנחה ולמעלה עושין שני ימים וכן נהגו במקומותינו אנחנו ואבותינו עכ"ל:

תר א א*] **ולענין זמן בליל יום טוב שני וכו' והגאונים כתבו שאין לומר זמן בשני לא בקידוש ולא בשופר.** כן כתבו הרא"ש והגהות מיימונית בפרק כ"ט מהלכות שבת ורבינו ירוחם בנתיב ו' חלק א' (מח.) בשם הגאונים אבל בהגהות מיימונית בפרק ג' דהלכות שופר כתב דאפילו החולקים על רש"י היינו דוקא בקידוש אבל בתקיעה מודו דהיום אין יוצאין בתקיעה של אתמול ולא אמרינן יומא אריכתא הוא והוא הדין נמי בברכות התקיעה ע"כ ואפשר דעל החולקים על רש"י בזמנו קאמר לא על הגאונים הקודמים לו דהם ודאי תופסים דאין לומר זמן כל עיקר ביום שני מיהו באגור בהעתיקו לשון רבינו כתב והגאונים כתבו שאין לומר זמן בשני אלא בקידוש ולא בשופר גם במסקנתו כתב מנהג בעלי הנפש מאשכנז דעל הקידוש אומרים זמן אפילו לא השיג פרי חדש ובשופר אין מברכין זמן וזה ממש היפך מ"ש בהגהות מיימונית דעל הקידוש אין לומר ועל התקיעה יש לומר ואפשר לומר לדעת הגאונים שהביא האגור דסברתם דכיון דאנן בקיאין בקיבועא דירחא ויום טוב שני אינו אלא דרבנן אתי זמן דרבנן שעל הקידוש ומפיק זמן דשופר דהוא נמי מדרבנן ביום שני אבל ביום ראשון דשופר מדאורייתא הוא לא אתי זמן דרבנן שעל הקידוש (דאף ביום ראשון אינו אלא מדרבנן כדאיתא במרדכי הארוך בסוף סוכה בשם הגאונים וכמ"ש למעלה בסימן תקפ"ה (ס"ג)) ומפיק זמן דשופר דאורייתא:

ב **ומ"ש רש"י אבל לענין זמן ממה נפשך וכו' עד דהא מיום השני היו מונין.** איכא למידק דהא אמר התם בפרק קמא דביצה (ה.) משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו מקבלין עדות החדש כל היום וקאמר תו מי לא מודה רבן יוחנן בן זכאי שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה נוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש ופירש רש"י ודאי מונין למועדים מן הראשון אפילו באו עדים לאחר מנחה אלא מלעשות יום טוב שני לא נעקרה התקנה הראשונה

דרכי משה

תר (א*) עיין לעיל סימן תקי"ג נתבארו דינים אלו: (א) וכן אנו נוהגין לברך זמן על השופר שני ימים ועל הקידוש מחזירין אחר פרי חדש מיהו אם אין להם פרי חדש מברכין זמן בלאו הכי וכן כתב האגור דכן נוהגין בעלי הנפש שבאשכנז ובית יוסף כתב מנהג אחר ומה שאנו נוהגין כתבתי וכן כתב הרשב"א בתשובה לומר זמן וכן כתבו במנהגים שלנו (ר"א טירנא מנהג ר"ה עמ' קא) וכתבו דאם יש לו תירוש חדש יקדש על יין ישן וכשיגיע לשהחיינו יטול כוס של תירוש בידו:

פרישה

תר וטעמא משום דאף בזמן ב"ד פעמים היו כו'. פי' כשהיו באים העדים מן המנחה ולמעלה דאז לא קבלו עדותן משום מעשה שהי' שנתקלקלו הלויים בשיר של תמיד בין הערבים שהיו אומרים [שירה] של חול שסברו שלא יבואו עוד היום וכשבאו נמצא שהוא קודש והתקינו כשיבואו מן המנחה ולמעלה שלא יקבלו עדותן אלא ימנו המועדות מיום השני ואף על פי כן היו גומרין אותו היום בקדושה משום שנה הבאה שיבואו העדים קודם מנחה שלא יזלזלו בו ואף מתקנת רבן יוחנן בן זכאי שהתקין לאחר החורבן לקבל העדות כל היום דהא לא שייך שיקלקלו בשיר מכל מקום היו עושין שני ימים ראש השנה כשבאו מן המנחה ולמעלה ובאשיר"י פרק קמא דביצה הסכים לדעת הרי"ף שיעשו בני ארץ ישראל שני ימים ר"ה גם אף על גב דבקיאי בקביעא דירחא ק"ל ועיין מ"ש לעיל סוף סימן קל"ג (פרישה אות ט) מה שכתבתי שם להעלות מזה בעושין שיר של לוים:

הגהות והערות

תר א] **מחזור** ויטרי סימן שכ, הפרדס סימן קסו, סדר רש"י עמ' 77: א*] **בדפוס** ראשון ובדפוסים שלפנינו קטע זה נמצא בסימן תקצז ובדפוס קינגסברג ציינו כאן סימן תר כי זה שייך לכאן:

שהיו נוהגין היום קודש ולמחר קודש אומרים זמן דהא מיום שני היו מונין תיקון המועדות והוא עיקר ראש השנה וצריך לומר בו זמן וכן הלכה וכן כתב רשב"ם בשם זקינו רש"י וכתב דמסתבר טעמיה וכן דעת בעל העיטור. והגאונים כתבו שאין לומר זמן בשני לא בקידוש ולא בשופר. וכתב אדוני אבי הרא"ש ז"ל וטוב שיקח אדם פרי חדש ויניחנו לפניו ויברך שהחיינו ותהא דעתו גם על הפרי ויצא ידי ספק וכן היה נוהג ה"ר מאיר מרוטנבורג ע"כ. ונראה לי שאם חל יום ראשון בשבת דלכולי עלמא יש לומר זמן בשופר ביום שני כיון שלא תקעו בראשון:

סימן תרא

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] סדר תפלת יום טוב שני והבדלה במוצאי יום טוב:

א בשני מתפללין ותוקעין כמו בראשון. וקורין בפרשת וירא אליו (בראשית כב א) מן והאלהים

ממקומה ואם כן לפי זה למה יאמרו זמן בשני אי אמנהגא דבית דין סמכינן שהרי מונין מן הראשון והוא עיקר ראש השנה ואין שם ספק כדפירש רש"י גופיה וצריך לומר דלפירוש רש"י דהתם קשה דמנ"ל לתלמודא הך מילתא דמי לא מודה רבן יוחנן בן זכאי וכו' דילמא כיון שהתקין שיהיו מקבלין כל היום אם כן יו"ט שני לגמרי אינו קודש והרחוקים העושין שני ימים מספק היו עושין ושתי קדושות הן והתוספות (ד"ה הא) הקשו כן ופירשו לדעת רש"י דהכי קאמר מי לא מודה רבן יוחנן בן זכאי וכו' כגון קודם חורבן דהוו קדושה אחת ואם כן גם לאחר החורבן נמי כשהיו עושין שני ימים כמו קודם החורבן הם קדושה אחת ע"כ ועל פי זה הם גם דברי רש"י שכתב ממה נפשך שאם תאמר דכיון דהתקין שיהיו מקבלין כל היום אם כן שני לגמרי אינו קודש והרחוקים שעושין שני ימים מספק הוא ושתי קדושות הם וכמו שהקשו התוספות אם כן שפיר יש לומר זמן בשני ואם נאמר דאמנהגא דבית דין סמכינן והם היו נוהגין קודם חורבן לעשות שני ימים קודש מחמת התקנה שלא יהיו מקבלין עדות החדש אלא עד המנחה ואז היה יום שני עיקר וממנו מונין המועדות ואם כן גם לאחר החורבן נמי הוה כמו קודם חורבן וכמו שפירשו התוספות לדעת רש"י וצריך לומר בו זמן ודוק כנ"ל וכיוצא בזה מצאתי בספר תשב"ץ (סי' קכ) שוב מצאתי להריב"ש ז"ל בתשובה שלו סימן תק"ה שהאריך על זה עיי"ש:

תרא א **בשני מתפללין ותוקעין כמו בראשון וכו'.** זה פשוט וכבר נתבאר דאם חל ראש השנה בשבת א] דאומרים זכרון תרועה ובהגהות מנהגים (ר"א טירנא מנהג ר"ה כא: אות קכו) כתוב עוד מצאתי בספר ישן בשבת אומר בפסוקי מוסף במקום ובחדש השביעי (במדבר כט א) פסוק אחר האמור בפרשת אמור (ויקרא כג כד) דבר אל בני ישראל לאמר בחדש השביעי באחד לחודש וגו' עד אשה ליי' (פסוק כה) ואומר ונאמר ועשיתם עולה לריח ניחוח וגו' עד תמימים כמו שכתוב בפרשת פינחס (במדבר כט ג) ומסתברא כך לפי שיש בפסוק

ונראה לי שאם חל יום ראשון בשבת דלכולי עלמא יש לומר זמן בשופר ביום שני וכו'. פשוט הוא וכן כתבו הגהות מיימון (שם) והאגור (שם) כתב שמנהג בעלי הנפש מאשכנז כשחל יום טוב ראשון בשבת מברכין בשופר ביום טוב שני זמן בלחש עד כאן ונראה שטעמם כדי שלא יתחלף להם בחל להיות יום ראשון בחול והעולם אין חוששין לכך אלא כשחל יום ראשון בשבת מברכין זמן בשני בשופר בקול רם והכי עדיף טפי כדי שיצאו כל הקהל ידי חובתם ברכת זמן ולאיחלופי לא חיישינן: **שיורי** פתילה ושמן ולפידים שכבו ביו"ט ראשון של ראש השנה אם מותר להדליקם בשני נתבאר בסימן תק"א (רלו:) ותקי"ד (רמז:):

תרא פרטי רמזי דינים המחודשים המבוארים בזה הסימן

[א] בני ארץ ישראל אם צריכים לעשות שני ימים טובים של ראש השנה:

א(א) **בשני מתפללין ותוקעין כמו בראשון.** רבינו סתם דבריו כאן וסמך על מה שכתב בסימן שקודם זה בברכת זמן בשופר ביום שני וכבר כתבתי שם (ד"ה ולענין) שמנהג העולם שלא לברך זמן בשופר ביום שני כלל אלא אם כן חל יום ראשון להיות בשבת: **ומ"ש וקורין בפרשת וירא מן והאלהים** נסה וכו' ומפטיר **מצא** חן עד הבן יקיר לי **אפרים**. בפרק בני העיר (מגילה לא.) ופירש הר"ן (י: ד"ה גמ') שקורין בעקידת יצחק כדי להזכיר ענין עקידת יצחק ואילו שבשביל כך תוקעין בשופר של איל: **ומפטירין** הבן יקיר מפני שחובת היום להזכיר זכרונות וכתיב בההוא קרא זכור אזכרנו:

ב גרסינן בפרק קמא דביצה (ה.) אמר רבה מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ביצה מותרת ביום טוב שני של ראש השנה דתנן (ר"ה ל:) משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהיו מקבלין עדות החדש כל היום אמר ליה אביי והא רב ושמואל דאמרי תרווייהו ביצה אסורה ופריק לא קשיא הא לן והא להו ואסיקנא (שם:) רבא אמר אף מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ביצה אסורה מי לא מודה רבן יוחנן בן זכאי שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה שנוהגין אותו היום קודש ולמחר קודש אלמא קדושה אחת היא וביצה אסורה בתרוייהו: **וכתב** הרי"ף (ביצה ג.) ושמעינן מינה דבני ארץ ישראל צריכין למיעבד שני ימים טובים של ראש השנה וכתב הרא"ש (ביצה פ"א סי' ד) שרבינו אפרים תלמידו נחלק עליו וכתב דהני מילי בזמן שהיו מקדשין על פי הראייה אבל עכשיו שאנו סומכים על סוד העיבור חזר כל ארץ ישראל להיות בית הועד שאין להם ספק בקדושת היום ואין להם לשמור אלא יום אחד: **וכתב** בעל המאור (שם) כדברי רבינו אפרים ועוד כתב שכן נהגו בארץ ישראל כל הדורות שהיו לפנינו עד עתה חדשים מקרוב באו לשם מחכמי פרובינצ"א והנהיגום לעשות שני ימים טובים בראש השנה על פי הלכות הרי"ף והביא ראיה שלא היו עושים מתחלה אלא יום אחד משאלה ששאל רבינו נסים גאון את רב האי גאון ז"ל ונראה לי כדברי הרי"ף דמדביצה אסורה גם צריכין לעשות שני ימים דראש השנה דחד טעמא לתרווייהו דכלום אסר רבא ביצה אלא משום דאם באו עדים מן המנחה ולמעלה סמוך לחשכה שלא היה שהות ביום לקבל עדותן משלימין אותו היום קודש ולמחר מקבלין עדותן ועושין אותו היום קודש והוי קדושה אריכתא ומטעם זה אנו צריכין לעשות שני ימים ואם תאמר כיון דבקיאין בסוד העיבור לעולם לא יארע לנו דבר זה שנצטרך לעשות שני ימים טובים ראש השנה כי אנו בקיאין בסוד העיבור וקובעים ראש השנה על פי החשבון ביום שהעדים ראויים לבוא אם כן מהאי טעמא תהא ביצה מותרת אלא ודאי מדאסר רבא ביצה לבני דורו שהיו בקיאין בסוד העיבור אלמא טעמא דידיה מדביצה אסורה בזמן שמקדשין על פי הראייה מטעמא דקאמר גם בזמן שאין מקדשין נמי אסורה כדאמרינן (ביצה ד:) בשני ימים טובים של גליות הזהרו

פרישה

פרי חדש כו'. או ילבש בגד חדש. ואנו נוהגין לברך על שופר שהחיינו ביום שני כמו ביום ראשון:

הגהות והערות

תרא א] **יום** שני של ראש השנה לא יחול בשבת לעולם שאין קובעין יום ראשון דראש השנה ביום ו' עיין לעיל סימן תכח (ר' יעקב בכרך מגיה דפוס קניגסברג):

תקצח א ר"ה שחל להיו' בשב' (א) אומרים צדקתך במנחה: הגה וי"א שלא לאומרו (ר"ן פריס ומנהגים וכן אנו נוהגים):

תקצט א א (א) ליל ראש השנה שחל להיו' במוצאי שבת (א) אומרים ותודיענו:

תר ביצה שנולדה בר"ה ודיני הקדוש ובו ג' סעיפים:

א א ביצה שנולדה ביום טוב הראשון וכן מה שנצוד בו וכן מה שנתלש בו (א) אסור בשני: הגה וכבר נתבאר לעיל סי' תקי"ג סעיף ה' וסימן תקט"ו:

ב * בקידוש ליל שני (ילבש א בגד (א) חדש) (הגהות מיימוני פ' כ"ט מהל' שבת) או ג מניח (ב) פרי חדש ואומרים שהחיינו ואם אין מצוי (בגד חדש לו) פרי חדש ג עם כל זה ב יאמר שהחיינו:

ג ד אם חל יום ראשון בשב' אומרים שהחיינו כשופר א] ביום שני: הגה ג וי"א לאומרו ביום (ג) אפי' אם חל יום ראשון בחול *וכן המנהג במדינות אלו: הגמ"יי הלכות שופר):

מגן אברהם

תר א בגד חדש. ל"ע דבסי' רכ"ג ס"ד פסק בשעת הקנין יש לברך וי"ל דהתם מיירי [hand] בשקנה (°) מלבוש מוכן אז השמחה בשקנאו (ס) ובסי' קכ"ב ס"ו: אם יש לו תירוש חדש יקדש על היין ישן וכשיגיע לשהחיינו יטול התירוש בידו (ד"מ מנהגים) ואע"ג דמקדשין על תירוש כמ"ש סי' ער"ב ס"ב מ"מ ישן מובחר מן (המובחר:) (°) ובסי' רכ"ה ס"ה ומ"מ כ' שא"צ ליקח בידו אלא יתן עיניו בו: ב יאמר שהחיינו. דהא דקדושה א' הוא מ"מ ב' ימים הם ועיין בטור וב"מ ויש סוף' ליקח אף בשאר י"ט פרי חדש וקשות הוא: ג ויש אומרים לאומרו · וטוב ללבוש בגד חדש בשופר:

ט"ז

תקצח (א) אומרים צדקתך. כיון שבחול יום הדין אומרים בו צידוק הדין שהרי אנו אומרים ויגבה ה' צבאות במשפט וגו' וי"ל ס"ל דכא סכ"ם י"ע כוא:

תקצט (א) אומרים ותודיענו · ואע"ג דר"ה אינו רגל אומרים ותודיענו כדי לסדר כתיקון הוא אומר כמו שמוציא (°) נבדלה:

תר (א) אסור בשני. ואע"ג דבשאר י"ט מותר בשני שהם מ"מ דהכא אסור דתרווייהו חדא קדושה היא: (ב) פרי חדש. דכיומא אריכתא דמי ולכך יאמר שהחיינו על ס"ס כ"ס ביום א' וזה לכתחלה אבל אם אין לו פרי חדש שפיר יאמר שהחיינו כמו בשאר י"ט דאין חילוק ביניהם נר"ם אלא לענין ביצה (°) ומחובר לאסור של זה כיון אבל לא לשאר מילי וטעמא דהא בזמן ב"ד פעמים היו עושים ב' ימים אע"פ שלא היה שם ספק שיום ב' היה עיקר והיו עושין יום ראשון בקדושה (°) שלא יזלזלו בו לשנה הבאה ולענין זמן אומרים ממ"נ אי ספק הוא אר זמן (°) ואי מנהגא דב"ד סמכים שיהא ביום קודש ולמחר דהא מיום ב' מוכן תיקן המועדות והוא עיקר ר"ה: שאלה קהל א' היה להם בער"ה שופר ובאו שודדים וגזלו אותם ונטלו גם השופר ושלחו הקהל לקהל אחר לשלוח להם ונתעכב השליח מחמת אונס ולא בא עד סוף יום ב' והיה ר"ה ביום ה' ו' וכשבא' שבת השופר כבר התפללו של שבת אבל עדיין היה יום גדול מהו לתקוע בעת הביא ולא נחוש לשבות דאין תוקעין בשבת: תשובה נעתיק דברי המרדכי פ' ב"ת וז"ל אוקימנא מתני' דספק חשיכה מערבין פ"מ ופר"י ור"ת וכ"ס כהדיה בירושלמי וה"ה ערוב תבשילין בספק חשיכה מערבין ופסק רבינו יואל וה"ה לגמר תפלת ערבית יכולין לערב אם הוא יום דערבית ברכו הוא (°) כתקיעת שופר וקודם הספק חשיכה היו מקבלין שבת ותוקעין כדי להוסיף מחול על הקדש ואפ"ה מתיר במ"ש לערב ע"מ בספק חשיכה וה"ה אחר עניית ברכו. ושוב מצאתי בשם רבינו שמריה שהורה כן והביא ראיה ממ"ש רבינו יואל ומקצת תלמידיו אסרו ואמרו דיש חילוק בין קבל עליו שבת ללא קבל והזר ברכו והסר והביא ראיה מהתוספתא בסוכה שהתחיל לתקוע שליפית אפי' מיחם בידו מניחו על הארץ ואלו גבי ספק חשיכה תנן מערבין וטומנין ש"מ חומר נקבלה מבספק עכ"ל · ולדי כראי נכבריע אבל תמוה לי כוכתה זו מתה דקי"ל מן התוספתא דלק"מ דבמשנתינו אמרינן וטומנין את המתין דהיינו בשמנה נמוך לא כבוס כיטול אבל בהיא דהוספתא מיירי להביא כמיחם על האש לבשל דזה אסור אחר תקיעת שופר שליפית ותדע שהרי בפ' ב"מ דף ל"ה אמרינן וקדירות מוחות על הכירה כתחיל לתקוע תקיעה שליפית סילק המסלק והטמין הטמין כדי דהטמנה מותר אחר תקיע' ג' וכאן אמר דמניח המיחם על הארץ אחר תקיעה ג' אלא ע"כ דיש חילוק כמ"ש וכא"מ סי' שמ"ג מביא נ"י בשם הרמב"ם כל הדברים שהן אסורין משום שבות לא גזרו עליהם בין השמשות אלא בעצמו של יום אבל בין השמשות מותרות והוא שיהא שום דבר מצוה או דוחק כיצד מותר לו בין השמשות לעלות באילן להביא שופר כו' אבל אם לא היה שם דוחק לו מצוה אסור לפיכך אין מעשרין את הודאי אע"פ שאין איסור הפרשת מעשר בשבת אלא משום שבות אבל מעשרין את הדמאי עכ"ל הרי דהאמר שאין איסור שבות אלא בעצמו של יום משמע אבל לא בתוספת שמוסיף ומקבל על עצמו קדושה יתירה אפי' כמרא דאף אותן דלעיל שמחמירין בקבלה יותר מבספק חשיכ' מודי' כאן דקבלה קיל טפי דדוקא לעיל לענין מערבין שהוא דבר רשות חמור קבלה טפי דכיון שהוא מקבל על עצמו קדושה שבת ויש לו רשות ע"ז ואפי' היוב אוכה ע"כ ודאי חל עליו איסור כל שבת שלמו ממ"כ כבספק חשיכה ואת קיבל אלא שבקדושה הלה ממילא יש סברא לקולא דעמא לא בניס זמן בקדוש' עדיין אבל כאן לדבר מצוה כעין תקיעת שופר וכוא כסברא להיפך דכספק חשיכה יש לאסור דשמא לילה הוא משא"כ בקיבל עליו והוכר על עצמו האיסורים של שבת ודאי יש סברא לומ' דהוספתא דהכי לא קיבל עליו דזה ודאי שכל אדם ניחא לקיים מצות הקב"ה ואלו היה יודע שיכול אח"כ לקיים מצוה של חובת היום לא היה מקבל עליו קדושת שבת וזה הוא כמו קבלה בטעות לענין יום המעונן דלא הוה קבלה כמ"ש בסי' רס"ג דמה לי טעות דמעונן או טעות דקיום המצו' בשניהם אלו ידע האמת לא היה מקבל עליו א"כ כיון שמותר בין השמשות בשבות לא גזרו בזה בזמן ספיקא דלא גזרו קודם בין השמשות כל שבות לדבר מצוה ונראה עוד דאפי' היה יודע שיביא שופר אח"כ ואפ"ה קיבל עליו שבת דל"מ ליה

באר הגולה

א טור בשם רב עמרם וככל בו בשם רב האי: א טור בשם אבי העזרי וכ"ג בהר"ם בסוף ר"ה א מימרא דרב ושמואל ביצה ג' וכרכה ד' ב טור בשם אגיון הרא"ש והר"ם מרוטנבורג משום דליכא פלוגתא בין גדולי הפוסקים והגאונים אם יש לברך שהחיינו ג כאגור כדעת רש"י ורשב"ם והמיפור ד טור:

עטרת זקנים

אלא נאכל תיכ בר"ה כדי לעסוק באלות השפי בכקי"ת דבר כסמוים ויתגבר יום הדין ולא יבא לידי קלות ראש (הכרא"ל בשם זקינו) ונעלין שינה אם מותר יש ע"פ עד אלות אסור ומכאן ואילך מותר מאחר בכבר נתעורר כמלוך ע"י בתפלות ובתקיעות אין בכך כלום:

תר * בקידוש ליל שני. ואם יש לו תירוש חדש ויין ישן יקדש על היין ישן וכשמגיע לשהחיינו יטול כוס של תירוש בידו (מנהגים) בר"ח אבא אכל שנים כבר אמו חייב לברך שהחיינו על התירוש אבל אם אכל נכר ענבים א"צ לברך שהחיינו על תירוש ויסוור לאמר פר"ח אחרת (הכרמ"י) * וכן המנהג אע"פ דכאידנא אין אנו בקיאין אפ"ה כוי כמו בזמן ב"ד ועפ"ל סי' תקי"ג:

נתיב חיים

דע"ב כזהר לטלטלו וילמא איתרמי ליה מי בלא עמם בתקיעות ויכול בוא לבונית אותו תידי דהוי אלולב כסי' תרכ"ח ולא בחבר איסור טלטול אלא בשבת. ועתו' בחולין דף כ"ג ר"ס תקיעת שופר ובר"ה דף כ"ט ר"ב רדייה. ובכרמ"א שם ובי"י סי' תק"ן בשם בר"ס ובאגודה וסמ"ג וכ"ה וכ"מ פ"ג מה' שופר וכ"כ בהלי"ם בר"ס סי' ל"ח אבל בלין בשמם דאין לתקוע נחכם בי"ס דכא בהקיעה איכא מלאכה דרבנן:

תר מ"א ס"ק א' (°) הלבוש היכן אבל קנה בגד ועשה עכשו מלבוש או בשמחה כבגדרו ועסי' כ"ג נב"ל:

אשל אברהם

א] ביום ב'. כלא ראין מוקצ'ן בסכה כיינו משום גזירה ודרכי' מנהג

חתם סופר

ב' ור"ה מפני חלום שראה בו פעם אחת ועתה זכה לזקנה וגם עיניו כואבים אי מותר ללוות תעניתו ולפרוע ביום אחר. וכתב בסוף התשובה וז"ל מכל מקום נראה לי כיון שלא ראה ביומו כולי האי ואולי א"ב לא עדיף ממ"ש המג"א סי' ומ"ת סק"ו בשם תשל"ת שבכל יום ר"ה שהיה רגיל להתענית אז באותו יום יקבל עליו להתענות ב' ימים אחרים כנגדו אחר תשרי ובתחלי' ישאל על נדרו בהתרת נדרים בשלשה בפתח חרטה משתר שהגיע לזקנה וכהו עיניו וכו' ע"כ מתירין לו בדרך ומשום סכנת החלום יקבל באותו היום להתענות ב' ימים בחול במקומו: ב"י הי"ד במג"א ויש עושים. נ"ב שמעתי דיש לעיין בזה בתוס' סוכה דף מ"ו ע"א ד"ה נבגם וכו' ושמא באוקירי ע"ש ודו"ק בשמברל אותה

שערי תשובה

ע"ל סימן רפ"ט בארה"ט בשם הבדים אלו ועיין במח"כ שצריך לשוח נשבם כל היום כנב"כ שהעגוד ולומד לקיים כולו לה' בח"ס בשבת:

תקצח (א) בש"ע ר"ה בחל כולו ועיין תשב"ץ ח"ג סימן קט"ו ובח"ב סימן רמ"ח ובינין שמוא' לרשב"ץ ר"ס מאמר חמן ועיין בר"י משם א"ח בשם נשל סעיתים דבמקומות שאומרים א"מ בשבת לא במשמע ויל האלם א"מ ותקינו רבנן קרובה' ואח"כ מקהן וכ"כ בשכנה"ג סימן תרכ"ב דאף דלוקחן תדיר ע"מ א"מ כאומר בשחרית ובמנחה ולומר רק בשבת ובנר"י סימן תרע"ג בקשה ע"ז מסונם דף ג' דס"ל לרבה בכ"ת דזמן ואח"כ כוכה משום דומן תדיר כולי ע"ש ובחבו' בכנה"ג כיומן נן ועיש הרכ"ג:

תקצט (א) ליל ר"ה מי שהנהג שמתפללים מתוך הסידור אף שלא בירכו עדיין ברכת מאורי האש. וכ' כרי"י שלא לפי ע"ם כבר"י סימן תרל"ג ונתרמי פ"ל שאין לבנות מבאור קודש ברכה ע"ש. אך גם שם בקריאת מגילה אין נוהגין לומר אפי' ברכת מאור וע"ש וכאן נלע"ד להקל טפי דאין זה במקום במידה דקי' אגוה' בגוו ומ"ש דליו לבחול: לפי שאסור כפיו מתפלה כע"ש ואכגם נראה דמיד שמבדיל בתפלה מבי כיון שבע"ש אומר המבדיל בין אור לחושך אף על פי שלא בירך עדיין על בריאת האש ובכי נכוב עלמא שמתפללים במוצאי שבת מתוך הספר לאור הנר ולכבם יש שאין נוהגין כן ולכך אין אומרים ויתן לך לכן אסופה שאורג בט"ם גם מבדילין מיד אחר התפלה כדי לקדש עצמו לברכה בגל האור וכשמתחיר יתפיר לעצמו אבל אין לכורות לאחרים: תר (א) חדש. עבכ"ם ומ' בשעוי' ח"ג ר"ס י' על ר"ה כשאין לו פרי חדש מותר ליקח יין חדש לברך עליו ומן אף שבירך על הענבים שאכל קודם ר"ה. ואף שבשאר ימות השנה לא יברך שהחיינו על יין חדש כשאכל הענבים תמני פים

באר היטב

תר (א) חדש. ויש עושים ליקח אף בשאר י"ט ושמות שהוא ודי"ט קדושה אחת היא. אם יש לו תירוש חדש יקדש על היין ישן וכשיגיע לשהחיינו יטול התירוש בידו או יתן עיניו בו מנהגים עמ"א. והט"ז ז"ל כתב דר"ס דינו כשאר י"ט כמה פי' בוותם: (ב) אפי'. וטוב ללבוש בגד חדש בשופר מ"א. קהל א' היה להם בער"ה שופר ובאו שודדים וגזלו אותם וגם גם השופר ושלחו הקהל לקהל אחר לשלוח להם שופר ונתעכב השליח מחמת אונס ולא בא עד סוף יום שני והיה ר"ה ביום ה' ו' וכשבא השליח עם השופר כבר התפללו של שבת אבל עדיין היה יום גדול מהו לתקוע בעת הביא ולא נחוש לשבות דאין תוקעין בשבת הסכים הט"ז בתשובתו דמותר לתקוע בלא ברכות דברכות איכא שבכבות עיין שם באורך והדר אסרן כתב עליו דיש לפקפק בדינא:

לבושי שרד

יום קבלת תענית כוא דומה קצת לנדר פמא"כ בשמש: תקצט מ"ז סק"א (°) נבדלה וכו'. שאומר בבדלה במוצאי י"ט בין יום השביעי לששת ימי המעשה השום דסדר בבדלות כוא סוגה כ"ע סדר כהיקון כוא אומר:

תר מ"ז סק"ב (°) ומחובר לאסור של זה כוה ושעתה דאף בזמן כנ"ל והוכוח אבל לא לשאר כולי היא מותר: שם (°) שלא יזלזלו בו לשנה כבאה אבל לענין זמן אומרים כנ"ל: שם (°) ואי מנהגא' דב"ד סמכין שיהיה ביום קודם ולמחר קודם אומרים ומן דכא מיום ב' מוכן כנ"ל: שם (°) כתקיעת שופר וכו'. שהיו רגילים לתקוע בע"ש להבדיל העם ממלאכה וכוי תקיעה זו כמו קבלת שבת ודאי לגרמו שבות ג"כ קבלת שבת ע"ש:

יד אפרים

מחינו יום התענית אלא יום שנצטוו בו לרוץ ולכך יאמר לום תעניתנו עכ"ל והתוכתרס כ' תענית רלותי שכ' בפורים שגם סדין כי לנו לומר ביום הזה אלא נוס כפור שבות מן התורה וכו' לום לבד אבל שאר לומות שכם מדברי קבלה אם אומרים נוס בתענית לומר כי לכם עינוי קבלתוה עכ"ל. ולפי"ז אפשר דאם גרים מתענה ת"ח שפיר אומר ענו שברי בתענית לכם עינוי ואינו דומה ליוה"כ ואפשר לפי שר"ה יום מועד לרין ג"כ אין להתענות בו לכם עינוי לבד כיון שמתענים בו אף בגבים שאח"כ שלא פלם בכם וכן י"ח דתלו להתענות בר"ה ומ"כ לאו לכם עינוי רק בשביל שבם ימי דין ולאה"ם ענכם יוה"כ שמרי עינוי בתורה כדכתיב ועניתם את נפשותיכם ת"מ עיקרו מיקרי לום לפי שכלמוזנו עליו ולכן לא שייך לומר לום תעניתנו שאין התענית זה בשביל עבות לום נפשו כ"ח בשביל עטירה בדין:

תר בפמ"ג ס"ק ב' ואי מנהגא דב"ד סמכין שיהא ביום קודם ולמחר קודם אומר זמן דהא מיום ב' מוכן תיקן המועדות והוא עיקר ר"ה כנ"ל כ"ז הוא על' הטור בשם רש"י ועי' נב"מ כיולר מכריס: במג"א ס"ק א' השקנה מלבוש מוכן אבל כשנותן לאומן לתקן או בשמחה כשגמרו ועי' סי' כ"ב כנ"ל:

ביאור הגר"א

סי' תקצח ס"א ר"ה שחל. דיום שא"א שלא לאמר [אומרים] אותו שבות מדוק הדין על מ"ר ע"ב: ורי"א. כיון דלא איקרי מועד כנ"ל: וכן אנו. דלגו א"ל ביום שא"א תחנון אם היה חל בחול כמ"ש הטור בסי' רל"ב בשם מנהג אשכנז ואף שגם ש"ע פ' שם כן כאן פ"ל דשמם כפור כאן בשם רב עמרם שאומרים משום שבות יום דין ורגוי לאמר לי"ה. ולי נראה משום אחר משום שפלגה ספרים נפתחים בר"ה ולמריך כר"ם י"ז א' כיכי עביד רח"א כונבנו כו' ריב"ת כו' ואמרינן בערכין י' ב' פשטיה דקרא כו' במאי קמפלגי כרח"א וריב"ח דלאמר כו' אבל מנהגינו כנ"ל:

סי' תקצט ס"א ליל. ר"ל אף ע"פ שאומרים בו ותגינת כרגל ואינו לא חג ולא רגל מ"מ אומרים אותו כמ"ש בסוף פ"ק דחולין ל"ו ב' י"ט שחל כו' ע"ש כו':

סי' תר ס"א ביצה. כמ"ש ובעירובין ל"ט א': וכן מה. שם ב': וכן מה שנתלש. ללמד מכ"ל ועי' תוס' ורא"ש פ"ב דביצה: ס"ב בקידוש כו'. לבוליה נפשים תפלוגתא משום ס"ה שא"א שהחיינו משום דקדושה א' הוא כו"ל פ"ב: ילבש. פ"ב דברכות: או כו'. פ"ב דעירובין ומברך על כרתוס וכן מפורש בירושל': ואם אין כו' עכ"ז. שם הכריעו שממ"נ אומרים שלא מחמת ספק כי"ב כשאר י"ט של גליות ולא מחמת מנהג כ"ד בשביו גלוס כן המנהג ולתפלה ביום שאומרים מונין והוא כעיקר ומחום' דר"ה כ' ב' ר"ס א' כו'. לכן נראה כפי' ר"ח כו' וי"ל דס"ה כו'. ותריב"ש פי' ופ' תוס' דתכתוב ק"ו כ' ר"ס שני כו' ונראה כו': ס"ג אם חל כו'. דלא אומרים לכ"ם כנ"ל ואע"ג דכפ"כ ו' ואם אין כו' כ' נב"י דכפולם נהגו שלא לברך בשופר: ורי"א. מ"ל:

הגהות רעק"א

סי' תר מ"ז סק"ב וקיי"ל אין שבותה הלא לגבור פל במלוה, זה אינו דכא קיי"ל לעיל סי' תמ"ש דשבותא מיל לגבי מצוה בכולל וכ"כ קבלת שבת כוי כולל לכל במלאכות, גם כא ביום כ' דר"ה שהקיעה רק דרבנן וחייל עליו שבותם כולל כמו שכתב ב"ר סי' רל"ם ס"ו:

חכמת שלמה

במס' תענית בס"ב אותה העיר מתענה ומתרעת וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות ר"ע אומר מתריעות ולא מתענות והנה התוי"ט הביא בשם הירושלמי דמפרש פלוגתייהו דת"ק מדמה לה ליוה"כ דמתענין ולא מתריעין ור"ע מדמה לה לר"ה דמתריעין ולא מתענין עכ"ל. וא"כ מפורש בירושלמי דבר"ה אין

מחצית השקל

דאסור לבטל נעלמו כו'. ולפ"ז גם לאשה אסור כנ"ל ומעגלי צדק דמתיר למשרתת ה"ה לאיש ול"ד משרתת דע"כ פלית על מהרי"ן דלמהרי"ן אין לחלק בין איש לאשה. ואע"ג דאכתי א"ל כיהו דמעגלי צדק חולק על מהרי"ן בזה וס"ל אע"ג דאסור לבטל נעלמו מ"מ מותר לבטל לאחרי'. אלא דמ"מ ס"ל דאסור משום דעבסל מעבודת ה' ולכן התיר במשרתת כנ"ל. וא"כ משרתת דנקט דוקא · מ"מ מה"ת נמלי' בכרי' הדשם שלא נמלא מפורש: (ס"ק ג) המתענה כו' וקידש בביתו קידוש' רבה (היינו קידוש שחרי' ועי' סי' רפ"ט למה נקרא קידושא רבה) כו' לפי שהוא דאורייתא. ר"ל דודאי הוי יכול להוליא בני ביתו כשלא היו יודעים כמ"ש סי' רע"ג סעיף ד' ע"ש אבל מ"מ מהיכי תיתי ילא לעצמו · לזה כתב לפי שהוא דאורייתא · וא"כ במה שקידש ילא ידי קידוש מן התורה אע"ג דקי"ל אין קידוש אלא במקום סעודה והא לא אכל. מ"מ ס"ל הא דאין קידוש אלא במקום סעודה אינו אלא מדרבנן (וראיה דכי מ"א סי' רע"ג דמן התורה ילא במה שהזכירו בתפלה ע"ש) מה שא"כ אי היה הקידוש דרבנן לא הועיל לעצמו לנאת ידי קידוש דהא מדרבנן אין קידוש אלא במקום סעודה: דאנן קי"ל שהוא דרבנן. שבסי' רס"ט כתב דאפי' בשבת שקידוש לילה דאורייתא מכל מקום קידוש יום דרבנן. ובסי' רע"א כתב דבי"ט אפילו קידוש של לילה דרבנן. וגם בשבת אי כבר התפלל ילא מן התורה במה שהזכירו בתפלה ע"ש: ומ"מ נ"ל כו' דבחלום לא התירו כו'. מכל מקום נלענ"ד לפי מש"ל סי' רפ"ח בשם י"א דאם ישן שינת לבריים וחלם לו חלום רע דיתענה עד חצי כלילה. וה"ס הכא. ואם אירע לו כן ביום א' דר"ה דנוהגים ליישן. לא ידענא מאי איכא בין בשניהם כבתים איך יתנהג: (ס"ק ז) דמלוה כו' וג"ל דס"ל כו' דלא"כ מי גרע מפאמר ר"ח דאסור להתענות בו. והא דלא קשיא ליה עמ"ש בס"ק ו' דהפילו חל בשבת. והא בשבת אסור להתענות לי"ל כמ"ש הב"ח לייסב דעת הגאונים שאסרו להתענ' ביום א' דר"ה. והתירו להתענו' שבת שובה. הואיל ובם ימי סליחה ורלון והרא"ש שמה שבקיל בשבת יותר מבר"ה. ועי' הב"ח דס"ל דוקא ר"ה דכול בכלל חג דכתיב נגייכו שמח' אסור להתענ' מן התורה אבל שבת דלא כתיב ביה שמחה אע"ג דכתיב וקראת לשבת עונג. מ"מ מן התורה מותר להתענ' הכ"ג ה"בו עונג שלו. מאמ"כ שמחה לא מיקרי ע"ש מאורך לכן הוקש' למ"א דוקא על ר"ח דלמ"ד ר"ח דאורייתא הוי מועד ותג וצריך שמחה. ועיין בר"ה דף י"ט היא קושית הרב"י על רייו בסי' תקפ"ח. דאמרי שם אע"ג דכל ימים טובים הכתובים במגילת תענית גם לפניהם ולאחריהם אסור בתענית משום חיזוק שלא יתענה בי"ט גופיה מ"מ בר"ח אע"ג שכתב במ"מ מותר להתענו' לאחריו. דר"ח דאורייתא ולא"ל חיזוק וא"כ אפי' בטלה מגילת תענית מ"מ ר"ח אסור: ובב"ח כו' ש"פ דלאו דוקא מה שאמר בש"ס דאורייתא אלא ר"ל אסמכתא מסורתא מן התורה הוי כעין דאורייתא וא"ל חיזוק. ועיין במ"א ס"ס תקצ"ו שגם הוא הסכים שר"ח דרבנן: (ס"ק ח) ביוה"כ כו' וג"ל כו' קבלת תענית דל"ל כנדר דמם. דא"כ לא היה צריך הרב"י לומר משום די"א שמצוה להתענות אלא מ"ל דקיי"ל נדר חל על דבר מצוה וחל גם על שבת וי"ט וצריך התרה: וכ"ש שנשבע ר"ל בשבועה כ"ש שלריך לסברת הרב"י כיון שי"א שמצוה להתענות. דשבועה אינה חלה ע"ד מצוה אם לא בכולל דברים המותרים עם דברים אסורים:

סי' תר (ס"ק א) בגד כו' מלבוש מוכן. אבל כשלריך לאומן לתקנו אז השמחה כשנגמרו כנ"ל וכיון דברכת שהחיינו תלוי' בשמחת הלב. לכן כה"ג אין לברך בשעת הקנין וקבעו זמנו בשעת לבישה: ועפי' כ"ב כנ"ל. וכ' שם דאם קנה בגד ונתנו לאומן ועשה לו ממנו מלבוש של ד' כנפות שחייב בלילית יש לברך בשעה שמתקן בו הלילית ולא ימתין עד שעת הלבישה. ולכן מסופקני אם בר"ה כה"ג יש להמתין בברכת שהחיינו עד שעת לבישה בליל ב' דר"ה: ורפיתי בספר א"ר שכ' וז"ל וה"ס נשים בשעת ברכת הדלקה (תלבש בגד חדש. או) תניח פרי שיוחח סבעל א"כ בקידוש עכ"ל. וזה כמה שנים קיימתי כן מסברא. ובכמיו הדרכי כי דהא קי"ל דלריך לברך שהחיינו בשעה אכילה והא א"ת לאשה לאכול הפרי או בשעת הדלקה שמדלקי' בלילה קודם קידוש. ומה"ש כי מ"ל בס"מ ג' בשעת תקיעה וטוב ללבוש בגד חדש ולא הזכיר מפרי חדש. דגם אז א"א לאכול ואע"ג שכ' רמ"א סי' רכ"ה סעיף ג' דמי שבירך בשעה ראייה לא הפסיד. מ"מ הא כי מ"א שם בשם ספ"ק דדוקא אי נהנה בראייתו וע"ש בהרב"י מבואר יותר (ולענ"ד אם לא נהנה אפי' דיעבד לא ילא דברכת שהחיינו באה על שמחת הלב כמ"ש שם) וגם אח"ל שנהנה בראיית הפרי מ"מ ל"ל שלא ראתה הפרי הכיל עד שעת הדלקה דאם ראתה כבר בזה לתחלוקת המגור והר"מ ושמ"ק שהביא רמ"א סי' רכ"ה ס"ג. ומ"א ס"ק מ' אם יברך על ראיה שניה (וכן לדידן אם לא בירך באכילה אי אי יברך באכילה שניה). ואם כן אמי סוטלנו לצאת ידי מחלוקת הפוסקים אם יברך זמן בליל שני של ר"ה ונכנס לידי מחלוקת אחרות וגם בא"ם אי נוהג לקדש קודם הנטילה. דעתי סענים טעמה לאכול הפרי מיד אחר הקידוש וברכי' שהחיינו קודם נטילה. דהא באלו לצאת ידי האומרי' דאין לברך זמן בליל שני. א"כ שהחיינו לא בא אלא בשביל הפרי ואיך יפסוק בין שהחיינו בנטילה וברכה וברכת המוציא. אבל שמקדשים לאחר נטילה לריך להמתין באכילת הפרי עד אחר אכילת המוציא. דא"א לאכול קודם. חם נ"ל דלא מיקרי הפסק: אם י"ל תירוש כו' ועי' רכ"ה ס"ה דאם בירך שהחיינו על ענבים יש מחלוקת הפוסקים אי יברך עוד שהחיינו על התירוש: (ס"ק ב) יאמר כו' דאף דקדושה אחת כו' ויש עושים כו' ר"ל דוקא בשאר י"ט ליכא ספיקא ואליבא דכ"ע ל"ל זמן בליל שני וא"ל לפרי חדש · דהא אע"ג דאנן בקיאים בקביעא דירחא ויומא קמא עיקר. מ"מ מנהג אבותינו בידינו והם היו עושים שני ימים מספק והיו לריכים לברך זמן בליל שני. דשמא יום א' היה חול ולא ילא בזמן שבירך בליל א' וה"נ בליל שני · משא"כ בר"ה דאף למנהג אבותינו לא היו עושים שני ימים מספק · אלא דגם בב"ד היו עושים לפעמים ב' ימים והוי ב' ימים כיומא אריכתא · ויצא בזמן שבירך בליל א'. לכן ס"ל נכמה פוסקים דאין לברך זמן בליל שני של ר"ה · והיינו מהתקן בראשונה היו מקבלים עדות החדש (כל יום שלשים של אלול) כל היום ואם באו עדים אפי' לעת ערב היה אותו יום ל' קדש ולמחר חול. ואם לא באו עדים עד למחרת היה מחר קדש ולמפרע אתמול היה חול (אלא דלא אירע כן דמימות עזרא לא מלינו אלול מעובר) פעם א' נשתהו עדים לבא · ועי"ז אירע קלקול בלוים בשיר של תמיד בין הערבים דבחול היו אומרים שירה אחרת וביו"ט שירה אחרת · לכן התקין ריב"ז שאם יבאו עדים אחר מנחה שוב לא יקבלו עדותן ויהיה אלול מעובר ויהיה מחר קדש. ויעשו המועדים מיום המחרת · ואעפ"כ ינהגו יום ראשון בקדושה

שלא

ונתקלקלו הלוים בשיר התקינו שלא יהו מקבלים את העדים אלא עד המנחה א ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה נוהגין אותו היום קדש ולמחר קדש אמר רבה מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ביצה מותרת דתנן א) ב משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהו מקבלין עדות החדש כל היום א"ל אביי והא רב ושמואל דאמרי תרווייהו ביצה אסורה א"ל אמינא לך אנא רבן יוחנן בן זכאי ואת אמרת לי רב ושמואל ולרב ושמואל קשיא מתניתין לא קשיא ב) הא לן והא להו ורב יוסף אמר אף מתקנת רבן יוחנן בן זכאי ואילך ביצה אסורה מ"ט הוי דבר שבמנין ג) ג וכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו אמר רב יוסף מנא אמינא לה דכתיב א) לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואומר ב) במשוך היובל המה יעלו בהר (ותניא [א]) ד) ד כרם רבעי היה עולה לירושלים מהלך יום אחד לכל צד וזו היא תחומה (עלת [ב]) מן (הצפון [ג]) ועקרבת מן (הדרום [ד]) לוד מן המערב וירדן מן המזרח ואמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנה א"ר יוחנן מה טעם כדי לעטר שוקי ירושלים בפירות ותניא ה כרם רבעי היה לו לר' אליעזר במזרח לוד בצד כפר טבי

ובקש

ונתקלקלו הלוים בשיר. תמיד של בין הערבים שאמרו בו שירה של חול שהיו סבורים שלא יבאו עוד והיום חול וכשבאו נמצא שהוא קדש. ובשל שחר אין טעות דבתמיד של שחר אפילו הוקדש החדש קודם הקרבתו שיר של חול היו אומרים לפי שברוב השנים אין העדים ממהרים לבא כל כך: עד המנחה. עד הקרבת תמיד של בין הערבים אבל לאחר מכאן אותו היום הרי הוא מעובר ומונין מיום המחרת ליום הכפורים וסוכות ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה אע"פ שאין מונין למועדות מהיום לא מזלזלין ביה בהאי שלשים אלא גומרין אותו באיסורו כאשר הוזהרו עד המנחה ממלאכה כן נוהגין וגומרין אותו בקדושתו אלמא תחילת עשייה שני ימים לראש השנה אפילו בבית דין הוה ולא מספק שהרי ודאי שיום טוב למחר ואעפ"כ תקנו לעשותו שמע מינה חק חכמים ומלותן היה לעשותן כשבאו עדים אחר המנחה והרחוקים יש עליהם לעשותן בכל שנה שמא יבאו עדים אחר המנחה והרי קדושתו אחת ואין כאן לומר ממה נפשך חד מינייהו חול דשמא אין כאן חול אלא שניהם קדש: אמר רבה גר': מתקנת רבן יוחנן בן זכאי. שהחזיר הדבר ליושנו לקבל עדותן כל היום ולקדש היום נמצא שאין בית דין עושין שני ימים והרחוקים העושים שני ימים אינו אלא מספק שאין יודעין אם נתקדש ביום שלשים אם בשלשים ואחד והרי הן כשאר י"ט של גליות וביצה שנולדה בזה מותרת בזה ממה נפשך דחד מינייהו חול: ולרב ושמואל קשיא מתניתין. דקתני לחזור הדבר ליושנו: הא לן והא להו. לבני א"י שעושין יום אחד מותרת אבל לדידן בני גולה אסורה שהרי עדיין אנו עושין שני ימים ועודנו כבתחילה מפני אותה תקנה ראשונה לא מפני ספק הלכך הואיל ולא פסקו מאצלנו משהתחלנו אין להקל ולומר אין מנהגנו זה מפני תקנה ראשונה אלא מפני הספק וביצה מותרת הא לא אמרינן דכיון דלא פסקה אותה תקנה מאצלנו שנה אחת לעשות יום אחד עדיין באיסורו הראשונה עמדנו להיותם כיום ארוך: הוי דבר שבמנין. ביצה זו נאסרת בקבוץ חכמים שנמנו וגמרו לעשותן שני ימים קדושה אחת אם לא באו עדים לפני המנחה וכל העושין שני ימים מחמת כן עשו שמא לא באו עדים לבית דין קודם המנחה: צריך מנין אחר. שימנו לך [ה] ויתירוהו. ולקמן פרכינן ביצה מי אתסרא במנין והלא לא נמנו אלא על קבלת עדות ובההוא חזר בו רבן יוחנן והתירו: מנא אמינא לה. דכל דבר הנאסר במנין צריך מנין אחר להתירו ואפילו אירע דבר שאתה יכול להורות בו היתר ולומר אין תקנת מנין הראשון עומדת כי הכא אפילו הכי אסור עד שיתירוהו בפירוש בקבוץ חכמים: לך אמור להם. לקמן מפרש לה היכי יליף: ואומר במשוך היובל. לקמן מפרש: ותניא. נמי דצריך מנין אחר להתירו: כרם רבעי. שאמרה תורה קדש הלולים (ויקרא יט) וגמרינן ה) קדש קדש ממעשר שני דכתיב ביה קדש וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ וגו' (שם כז) שצריך להעלות הפירות לירושלים או לפדותן ולהעלות הדמים לירושלים ותקנו חכמים במהלך יום אחד לכל צד שלא יפדוהו אלא הפירות עצמן יעלם ויאכלם שם כדמפרש לקמן כדי לעטר שוקי ירושלים בפירות: במזרח לוד. היינו בין לוד לירושלים בתוך מהלך יום דהא אמרינן לוד בתוך מהלך יום מן המערב נמצא מזרחה בין לוד לירושלים. [ו] בכילד מברכין (ברכות דף לה.) יש פלוגתא חד תני נטע רבעי וחד תני כרם רבעי:

להפקירו

ונתקלקלו הלוים בשיר. בשיר של בין הערבים מיירי שאמרו שיר של חול שלא היו סבורים שיבאו עדים אותו יום ונהגו אותו יום חול וכשבאו לאחר המנחה נמצא שהוא קדש אבל אינו אומר בשיר של שחרית שאמרו של חול בתמיד של שחרית שהרי אפילו באו קודם הקרבת תמיד של שחרית היו אומרים שיר של חול כדאמרינן בר"ה (דף ל: ושם) לפי שרוב השנים לא היו ממהרין כל כך לבא והקשה ר' פרץ והאיכא קלקול גבי מוספין ואמאי לא חשו אלא על עבודת התמיד דכשבאו עדים מן המנחה ולמעלה כבר הקריבו התמיד [א] וא"כ אינן יכולין להקריב המוספין דכתיב ו) והקטיר עליה חלבי השלמים ודרשינן (יומא דף לג.) עליה השלם כל הקרבנות כולן שאין קרבן קרב לאחריה ותירץ דאפילו לא באו עד לאחר הקרבת התמיד מכל מקום המוספין קרבין דהיכא דלא אפשר שאני מידי דהוי אמחוסר כפורים בע"פ שמביא כפרתו לאחר הקרבת התמיד של בין הערבים ואוכל פסחו בערב והכי אמרינן בפ' תמיד נשחט (פסחים נט. ושם) [ז] ועוד י"ל דאתי עשה דרבים ודחי עשה דהשלמה משום דאלים טפי דהכי אמרינן בתמיד נשחט (ג"ז שם) דאתי עשה דפסח דענוש כרת ודחי עשה דהשלמה דאינו ענוש כרת ויש מפרשי' דמעיקרא אייתו התמיד ומתנו אם לא יבאו עדים יהא תמיד ואם יבאו יהא מן המוספין ואח"כ יביאו [ח] את התמיד ושאר קרבנות ולא נהירא דאיכא בהדיא התם ז) דאמרו שיר של חול עם תמיד של בין הערבים:

הא לן והא להו. פי' בקונטרס בני א"י שמקדשין החדש על פי הראייה ואין עושין אלא יום אחד ופעמים עושין שנים כשבאו עדים מן המנחה ולמעלה ואשתני בשביל תקנת רבן יוחנן בן זכאי ואין עושין אלא יום אחד אף כשבאו עדים מן המנחה ולמעלה ואפילו כשהיו עושין שני ימים כגון שלא באו עדים הרי הוא מחמת ספק והרי הן שתי קדושות לפי שאין זה מחמת המנהג לפיכך היתה מותרת להן אבל לבני חוצה לארץ אסור שהרי עדיין הם עושין שני ימים כבתחילה ואם כן לא אשתני להן מפני התקנה הואיל [ט] והתחילו לעשות שני ימים ולא פסקו בשום פעם לעשות יום אחד עדיין הם עומדים באיסורן להיותן כיום ארוך דלא נימא [י] דמחמת ספק הן עושין דאין יודעין אם באו עדים אם לאו אלא מחמת המנהג הן עושין כיון דלא נשתנה להן המנהג וא"ת לר' יוסי דאמר בעירובין (דף לט. ושם) גבי שני ימים של ר"ה נולדה בראשון אסורה בשני והא ר' יוסי בא"י הוה לאחר חורבן וא"כ שתי קדושות הן ואמאי ביצה אסורה ואין לומר דהיינו קודם חורבן דהוו קדושה אחת דא"כ מאי נפקא מינה מאי דהוה הוה וכי תימא דהיינו לאחר חורבן והא דביצה אסורה היינו לבני בבל דלדידהו קדושה אחת הן זה אינו דר' יוסי מא"י ונקט מילתא בשביל בבל וי"ל דלעולם ר' יוסי מקודם [כ] חורבן קאמר ואין להקשות מאי דהוה הוה הואיל ואשמועינן פסק דגם עתה שייך לאחר חורבן לבני בבל:

כל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו. יש שהיו רוצין לומר ח) מכאן לאותן חרמות שעושין לזמן עד פסח או עד זמן אחר דכי יגיע הזמן צריך מנין להתיר את החרם אע"פ שעבר הזמן דהא הרי הכא דהקב"ה אסר להם תשמיש בשביל מתן תורה וממילא ידעינן דלאחר שלשה ימים דנתנה תורה דמותרין ואעפ"כ התיר להם ולא היא דהכא אין כאן שום זמן דקרא דהיו נכונים לשלשת ימים וגו' (שמות יט) [ל] הזמינו עצמכם לדבר שיהיה לסוף שלשת ימים דאם כתיב היו נכונים שלשת ימים בלא למ"ד של לשלשת ימים הייתי מוכיח שפיר דכי היכי דצריך להתיר תשמיש צריך נמי להתיר החרם ומדלא כתיב הכי שמע מינה גבי תשמיש צריך להתיר משום דכתיב אל תגשו אל אשה וגו' דמשמע עולמית כי היכי דאסר להם קודם מתן תורה שלשת ימים אבל חרמות שמשימין לזמן מכי עבר הזמן ממילא עבר ואין צריך היתר: [ועי' תוספות סנהדרין נט: ד"ה לכל דבר]:

ובקש

מסורת הש"ס עם הוספות

א) ר"ה ל:, ב) [ברכות ה: וש"נ], ג) [סנהדרין נט:], ד) ר"ה לא: מעשר שני פרק ה' [מ"ב], ה) קידושין דף נד:, ו) ויקרא ו ה, ז) ר"ה ל:, ח) כן פירש רש"י סנהדרין נט: ד"ה לכל.

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] בתוס' ד"ה ונתקלקלו וכו' וא"כ אינן יכולין להקריב המוספין. נ"ב עי' ראב"ן סי' שיו דף נט ריש ע"ב בד"ה שאלני וכו':

◆

ליקוטי רש"י

נוהגים אותו היום קודש. אע"פ שאין ב"ד מקבלין אותן לקדשו היום ויעברו את אלול ויקדשוהו למחר אעפ"כ גומרים אותו בקדושה ואסור במלאכה דלמא אתי לזלזולי ביה לשנה הבאה ויעשו בו מלאכה כל היום ויאמרו אשתקד נהגנו בו קודש חנם ומן המנחה ולמעלה חזרנו ונהגנו בו חול [ר"ה ל: ד"ה נוהגים].

דבר שבמנין. דבר הנאסר במנין ב"ד, אע"פ שקבעו זמן לדבר, צריך למנות פעם אחרת להתירו כשעבר הזמן [סנהדרין נט: ד"ה לכל].

היה עולה לירושלים. הפירות עצמן אע"ג דמן התורה בין מעשר שני בין כרם רבעי נפדים ומתחללים בפסיעה אחת חוץ לחומה רבנן גזור בכל מהלך של יום אחד שיעלום ויאכלום שם כדי לעטר שוקי ירושלים.

במזרח לוד. היינו בין לוד לירושלים שהרי ירושלים למזרחה של לוד היא [ר"ה לא:].

◆

הגהות וציונים

א] [צ"ל ותנן] (גליון) עיין פנ"י וצל"ח: ב] [צ"ל אילת] (גליון): ג] [צ"ל הדרום] (גליון): ד] [צ"ל הצפון כך איתא במשנה] (גליון): ה] נדצ"ל לכך: ו] בכת"י ליתא מתיבות בכיצד מברכין עד סה"ד, ובאמת אין מקומו כאן (דק"ס): ז] [עי' מהרש"א] (גליון) ועיין גם מהר"ם ופנ"י: ח] עיין מהרש"ל ומהר"ם, והי' נכון לגרוס ואח"כ יביאו את שאר הקרבנות וקרבן התמיד (דבש תמר, ב"ש): ט] צ"ל והואיל (באה"מ): י] צ"ל דלא אמרינן (ב"ש): כ] צ"ל אקודם (ב"ש): ל] צריך להוסיף תיבת היינו (באה"מ, ב"ש):

עין משפט נר מצוה

לה א ב מיי' פ"ג מהל' קידוש החדש הלכה ו:

לו ג מיי' פ"ב מהלכות ממרים הלכה ג:

לז ד ה מיי' פ"ט מהל' מעשר שני הלכה ה סמג עשין רל:

◆

רבינו חננאל

עדות כו'. ש"מ מדקתני סיפא אם באו מן המנחה ולמעלה נוהגים אותו היום קדש ולמחר קדש דקדושה אחת היא. פי' שכיון שבבית הועד פעמים היו עושין ר"ה ב' ימים לפיכך החמירו בהן ועשאום קדושה אחת. **אמר רבה מתקנה** שהתקין ריב"ז שיהו מקבלין עדות החדש כל היום ביצה מותרת דהא כב' קדושות הן. **ואסיקנא ל"ק הא לן והא להו.** כלומר לבני א"י שהתקין להן ריב"ז להיות מקבלין עדות החדש כל היום כולו הרי הן ב' קדושו'. א) **הביצה אסורה מ"ט** מפני שלא נמנו עליה ב"ד והתירוה להן דקיי"ל כל דבר שנמנו באיסור' צריך מנין אחר להתירו מדכתיב היו נכונים וגו' הלא ידענו שאחר ג' ימים מותר למה כתב לנו לך אמור להם שובו לכם לאהליכם אלא ללמד שכל דבר שנאסר ע"פ ב"ד אינו מותר עד שיותר בפני ב"ד.

חשק שלמה על רבינו חננאל

א) נראה דחסר כאן וצ"ל ב' קדושות והביצה מותרת והא להו לבני בבל הביצה אסורה ורב יוסף אמר אף וכו' ביצה אסורה מ"ט מפני וכו':

◆

תורה אור השלם

א) לֵךְ אֱמֹר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאָהֳלֵיכֶם: [דברים ה, כז]

ב) לֹא תִגַּע בּוֹ יָד כִּי סָקוֹל יִסָּקֵל אוֹ יָרֹה יִיָּרֶה אִם בְּהֵמָה אִם אִישׁ לֹא יִחְיֶה בִּמְשֹׁךְ הַיֹּבֵל הֵמָּה יַעֲלוּ בָהָר: [שמות יט, יג]

הוסיף הרמב"ם דממילא ביום ראשון גם נוהג בו אבילות, דכיון דיש עליו שם אבל בע"כ חל עליו העשה של אבילות ואנו צריכים לדון בגדרי דחיה, ובגדרי דחיה אתי עשה של תורה ודחי עשה של דבריהם, אבל ביו"ט שני של ר"ה דמכח יו"ט דרבים עשאוהו כשל תורה ואינו אבל כלל, ולא נוהג כלל העשה של תורה [מדרבנן], לא שייך שידחה עשה דאבילות לשמחת יו"ט, ודוק היטב.

סימן לא

בענין ברכת שהחיינו בי"ט שני של ר"ה

א. כתב בהגמי"י בפ"ג משופר (אות ז), "ולא חילק [הרמב"ם] בין ראשון לשני (לגבי ברכת שהחיינו בתקיעת שופר), וכן בספר המצוות וכן נמצא בתשובת הרשב"א בשם רש"י וכ"כ רבינו שמחה, ואפילו החולקים על רש"י היינו דוקא בקידוש, אבל בתקיעה מודו דהיום אין יוצאין בתקיעה של אתמול, ולא אמרינן יומא אריכתא היא, וה"ה נמי בברכת תקיעה וכן הנהיג מהר"ם ז"ל". הרי דס"ל להגמי"י דחלוקה מצות שופר מקידוש היום, ואפילו אם לגבי קידוש אמרינן דיומא אריכתא הוא ואינו יכול לברך שהחיינו, מ"מ לגבי תקיעת שופר בודאי לא הוי יומא אריכתא וחייב בברכת שהחיינו, וצריך ביאור מאי שנא שופר מקידוש.

והנראה, דיעוין בל' רש"י במס' ביצה (ה, א) ד"ה עד המנחה, "ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה אע"פ שאין מוכין למועדות מהיום, לא מזלזלינן ביה בהאי שלשים, אלא גומרין אותו באיסורו כאשר הוזהרו עד המנחה ממלאכה". ומשמע מרש"י דמה שלא זלזלו בהאי שלשים הוא רק לגמור אותו בקדושתו באיסור מלאכה בלבד, אבל בשאר דיני היו"ט לא נהגו אותו בקדושתו. והנה המקור דשאני יו"ט של ר"ה הוא משום הא מילתא דאפילו אם באו עדים מן המנחה ולמעלה נהגו אותו היום קודש ולמחר קודש מודאי ולא מספק, שהרי ידעו שלא נתקדש אותו היום, עיין בכ"ז בסוגית הגמ' בביצה שם, וא"כ כיון שמה שנהגו אותו היום קודש הוא רק באיסורי מלאכה ולא בשאר דיני היו"ט, א"כ דון מינה דגם החומר המיוחד דיו"ט שני של ר"ה דכיומא אריכתא הוא מתורת ודאי, אינו נוהג אלא באיסור מלאכה, אבל לגבי שאר דיני היו"ט ומצות היום דלא חלה על זה התקנה "דהיום קודש ולמחר קודש", לגבי זה חוזר דינו של יו"ט שני של ר"ה להיות כמו כל יו"ט שני של גלויות, שהם רק מטעם ספק משום מנהג אבותינו בידינו, ולא משום קדושה אחת ויומא אריכתא.

ואשר ממילא מבואר היטב חילוקו של הגמי"י בין תקיעת שופר לקידוש היום, דלגבי תקיעת שופר שהוא ממצות היום בזה לא אמרינן דכיומא אריכתא הוא, ודינו כשאר יו"ט שני של גלויות דהוא ספיקא דיומא, ולפיכך מברך שהחיינו בשני הימים מספק. ומשא"כ בקידוש היום נסתפק ההגמי"י, כי יש לדון האם קידוש היום תלוי באיסור מלאכה וא"כ הוי יומא אריכתא, ונפטר בברכת שהחיינו שבירך בלילה הראשון, או דקידוש היום הוי ככל מצות היום ומברך שהחיינו בכל יום מספק, וא"ש.

ב. והנה בהגהות מיימוניות (שם), נתן טעם לדעת הסוברים דמברך שהחיינו על שופר ביו"ט שני, שכשם שתוקעים ביום שני אף שכבר תקעו בראשון, ה"ה שמברכים שהחיינו על השופר ביום שני. וביאור דבריו למש"כ, דלגבי מצות היום לא חלה תקנת יומא אריכתא, ואשר מה"ט תוקע בשני אף שתקע כבר בראשון, ולפיכך גם מברך שהחיינו ביום שני ככל יו"ט שני של גלויות.

אלא דתמוה הוכחת הגמ׳׳ ממה שתוקעים ביום שני. הא גם בקידוש מקדשים ביו״ט שני של ר״ה, ואפ״ה ס״ל להגמ׳׳ עצמו שאין מברכים שהחיינו ביום שני, ותקשי מאי שנא דלגבי שהחיינו יומא אריכתא הן לשהחיינו דקידוש, ואפ״ה אין יוצאים בקידוש של יו״ט ראשון, ואומרים קידוש בשתי הלילות של ר״ה.

ונראה פשוט בזה, דחיוב קידוש היום אינו תלוי כלל בקדושת היום של ר״ה, אלא בגדרי יום ולילה של תורה, וכל יום חדש שחל ע״י שקיעה ולאה״כ מחייב בקידוש היום, וכמו שעלות השחר וצאת הכוכבים מחייבים בתפילה וכדכתיב ערב ובוקר וצהריים, ה״נ בקידוש כל יום חדש הוא מחייב בקידוש היום. ולפיכך אף ששני הימים יומא אריכתא הן בדין קדושת היום, מ״מ חלות יום חדש ע״י שקיעה ולאה״כ מחייב בקידוש היום, ומשא״כ ברכת שהחיינו תלויה בחלות קדושת היום, ובקדושת היום יומא אריכתא הן.

ודאתינא להכי נראה ליישב דעת החולקים על הגמ׳׳, וס״ל דגם על השופר אין מברכים שהחיינו ביום שני, ואפ״ה מודו דאין יוצאים בתקיעה דיום ראשון חובת יום שני, די״ל דגם הדין ״יום תרועה״ שבשופר, אינו תלוי בקדושת היום של ר״ה, אלא כל יום אחר וכל עלות השחר הוא מחייב בפני עצמו בתקיעת שופר, והיום תרועה דעלות השחר של אתמול, אינו היום תרועה של עלות השחר דהיום, אף שלגבי קדושת היום כיום א׳ הן חשובין, [וה״ה אם יהיה יום א׳ עם שני עלות השחר, יהיה מחויב ב׳ פעמים בתקיעת שופר, דכל עלות השחר הוא יום תרועה בפני עצמו].

סימן לב

יו״ט שני של ר״ה תקנה או מנהג

כתב הרמב״ם בפ״א מהל׳ יו״ט הלכה כ״ב, ״וכל המחלל יום טוב שני ואפילו של ראש השנה, בין בדבר שהוא משום שבות בין במלאכה וכו׳, מכין אותו מכת מרדות או מנדין אותו אם לא יהיה מן התלמידים״, ועיין שם. וכבר עמד בלח״מ על לשון הרמב״ם ״ואפילו יו״ט שני של ר״ה״, דאיזה חידוש יש בזה, הלא אדרבה יו״ט שני של ר״ה חמור טפי משאר יו״ט שני, ומכאן עיקא אסור ביו״ט שני של ר״ה ומותר ביו״ט שני של גלויות, עיין ברמב״ם (פ״א הלכה כ״ד) מהל׳ יו״ט, ואם בכל יום טוב שני של גלויות מכין אותו מכת מרדות, הרי פשיטא שגם ביו״ט שני של ר״ה מכין אותו או מנדין אותו, ועיין בלח״מ שם שפירש דכוונת הרמב״ם היא דאפילו ביו״ט שני של ר״ה אין מכין אותו אלא מכת מרדות בלבד ולא מלקות ממש, ואכתי צ״ע.

והנראה בזה, דיעוין ברמב״ם (בפ״ה הל׳ ה׳) מהל׳ קידוש החודש שפסק דיו״ט שני של גלויות ״תקנת חכמים הוא שיזהרו במנהג אבותיהם שבידיהם״, ומבואר דאי״ז אלא מנהג אבותיהם בידיהם, אולם לגבי יו״ט שני של ר״ה כתב שם (בפ״ה הל׳ ח׳) ״והואיל והיו עושים אותו שני ימים ואפילו בזמן הראיה, התקינו שיהיו עושין אפילו בני ארץ ישראל אותו תמיד שני ימים בזמן הזה שקובעין על החשבון״, ומבואר דאי״ז רק ממנהג אבותינו בידינו, אלא תקנה קבועה היא דאותו היום קודש ולמחר קודש, וקדושה ודאית היא של שני ימים של ר״ה.

מעתה נראה ליישב דברי הרמב״ם, דהנה הרמב״ם בפ״ו הל׳ י״ד מתלמוד תורה כתב במנין הכ״ד דברים שמנדין עליהם (באות